

POËZIE

IN UITVOERING

ESSAYS OVER GEDICHTEN
DOOR JONGEREN UIT
NEDERLAND EN VLAANDEREN

ESSAYS OVER GEDICHTEN

DOOR JONGEREN UIT NEDERLAND EN VLAANDEREN

INHOUDSOPGAVE

- Debat en Essay bij School der Poëzie** Jacques Brooijmans **pagina 3**
- Mi_on viz .BN;:ofxm``qs)szS** Nero Vergaert **pagina 9**
- Caleidoscoop** Jef Van den Branden **pagina 11**
- Bekend gevoel** Ahson Ahsonullah **pagina 13**
- Ongeluk** Eduard Mociar **pagina 15**
- Zo boos als een...** Wiktoria Filip **pagina 18**
- Brood en Boosheid** Irem Koçak **pagina 20**
- In de war** Joren Wieman **pagina 22**
- Regels en wetten** Boris Oostlander **pagina 24**
- Drie zonen** Nel Crombeecke **pagina 26**
- Danse macabre** Siebe Van der Bracht **pagina 28**
- Het verschil** Stijn Severens **pagina 30**
- Tegenslag** Francis Bossaert **pagina 32**
- Ziekte** Riene Verhelst **pagina 34**
- Schuin dak** Gilles De Baets **pagina 37**
- De dood en mijn ervaringen ermee** Nuno Van Eenaeme **pagina 39**
- Fouten** David van Harrewijn **pagina 42**
- De toekomst en het verleden** Matthijs Oldenburg **pagina 45**
- Leegte** Stijn Krul **pagina 47**
- Alle(e)n op de wereld** Milou Elting **pagina 49**
- Hoe we overleven in eenzaamheid** Sophie Vermolen **pagina 51**
- Oorzaak en gevolg** Sarah Bergsma **pagina 53**
- COLOFON** pagina **55**

DEBAT EN ESSAY BIJ SCHOOL DER POEZIE

Juni 2020

Door Jacques Brooijmans, poëziedocent, schrijver en theatermaker

HET BEGIN

Al sinds 1997 organiseert School der Poëzie educatieve activiteiten rondom eigentijdse poëzie uit het Nederlands taalgebied. Aan de VSB Poëzieprijs (uitgereikt tot en met 2018) werd ook een programma verbonden waarin scholieren uit de bovenbouw van het vwo deelnamen aan een debat over poëzie. Tot en met 2005 waren dat meestal een stuk of vijf geselecteerden die waren opgevallen vanwege hun interesse in poëzie en hun verbale vaardigheden. Zij schreven allemaal een kort essay, als opmaat voor het debat. Speciale lessen of workshops werden er nog niet aan besteed. In 2006 veranderde dat al een beetje. Op een school in Almere discussieerden we met leerlingen van een paar 5VWO-klassen over de vijf genomineerde dichters voor de VSB-poëzieprijs van dat jaar, en over poëzie in het algemeen. Uit elke klas werden een paar mensen uitgenodigd om te debatteren, op een vrijdagmiddag in de Rode Hoed in Amsterdam, vlak voor de uitreiking van de VSB-poëzieprijs. Ook zij schreven weer een kort essay en het debat onder leiding van Rick de Leeuw werd verlevendigd door een spel met prikkelende stellingen over poëzie, waarbij deelnemers en publiek zich achter een grote JA of een grote NEE konden scharen. Op die manier werd snel inzichtelijk hoe de verhoudingen lagen.

Groei: voorrondes en finale

In de jaren erna gaven we lessen rond Debat en Essay op verschillende scholen in België en Nederland. Lessen die de leerlingen voorbereidden op het schrijven van een essay en op het debatteren aan de hand van stellingen over poëzie. Ik werd door School der Poëzie gevraagd om dit programma verder te ontwikkelen en vorm te geven. Tegenwoordig worden elk jaar vijf of zes voorrondes in een aantal steden gehouden. Daarin kiezen

deskundige jury's de beste essayisten en debaters die vervolgens de degens kruisen tijdens de finale in mei, in Amsterdam of Antwerpen. In 2019 werd dat een festivalachtige dag in Villanella Antwerpen, met een keur aan workshops door het hele gebouw heen. In een spetterende slotshow met Eva De Roovere werden de beste essayist en de beste debater van het jaar gekozen. Tussendoor versnaperingen en aan het eind van de dag pizza's.

Op 19 mei 2020 stond een nieuwe versie van deze finale gepland in Antwerpen. De coronacrisis gooide roet in het eten.

Gelukkig konden we wel dit bundeltje met de beste essays van 2020 samenstellen.

DE ONTWIKKELING VAN DE LESSEN VOOR HET SCHRIJVEN VAN HET ESSAY

Bij Debat en Essay bieden we scholen twee lesblokken aan van elk twee lessen: een gericht op het schrijven van het essay, en een gericht op het debatteren.

In het begin vroegen we leerlingen te schrijven over een gedicht dat ze goed en een gedicht dat ze slecht vonden. Dat leverde aardige inkijkjes op in wat de deelnemers wel en niet beviel, maar allerlei vooroordelen werden breed uitgemeten en veel essays behielden een wat schematische opzet. De opdracht bleef het schrijven van een essay over twee gedichten, maar de toevoeging 'een gedicht dat je goed vindt en een dat je slecht vindt' verviel.

De lijst met begrippen

Ik voelde de behoefte om de blik te verbreden en gedichten die we in de klas lazen op een open manier tegemoet te treden. Niet direct beoordelen

maar meer benoemen aan de hand van allerlei termen, die spelen bij het bespreken en begrijpen van poëzie.

In navolging van 'goed-slecht' maakte ik een lijst met andere tegenstellingen en begrippenparen zoals abstract-concreet, persoonlijk-onpersoonlijk, toegankelijk- ontoegankelijk, formeel- speels, muzikaal- onmuzikaal. Elk woord staat op zich maar contrasten bieden wel extra perspectief. Tegenwoordig krijgt elke leerling die lijst bij aanvang van de eerste les.

Vervolgens lezen we een aantal gedichten en na elke voordracht verkennen we het gedicht met de hulp van deze lijst. 'Zeg het maar,' roep ik dan, en de snelle reacties leveren direct een beeld van de meer of minder uiteenlopende gedachten over de tekst. Als meerdere mensen een gedicht 'persoonlijk' en 'gevoelig' noemen en ineens zegt iemand 'krampachtig', ga ik daarop door. Ook als de een 'verrassend' roept en de ander 'clichématig', of de een 'modern' en de ander 'ouderwets' over hetzelfde gedicht. Dat zorgt voor levendige uitwisselingen, kort maar veelbetekenend.

Hoe meer leerlingen met eigen woorden komen, hoe mooier. 'Dromerig', 'beklemmend', 'onaf', 'droog', ze ontbreken in het aanbod, maar gelukkig zijn ze wel gevallen. Soms pas ik de lijst wat aan, voor het overzicht houd ik het wel bij een A4-tje. Oordelen maken nu deel uit van de verkenning, ze voeren niet de boventoon. Het draait om het krijgen van een zo veelzijdig mogelijk beeld.

Lezen van gedichten met elkaar, de betekenis van de voordracht

Tijdens de les ter voorbereiding van het essay maken de leerlingen kennis met een grote diversiteit aan gedichten. Gedichten uit andere tijden, ook de zeventiende of achttiende eeuw, vormvaste gedichten, werk uit verschillende stromingen en bewegingen (Dada, Tachtigers, Vijftigers), moderne poëzie, tot aan de nieuwste dichters. Klankgedichten, ritmisch werk, persoonlijke of hermetische, muzikale of filosofische poëzie.

De meeste gedichten die we behandelen lees ik samen met andere leerlingen, met zijn tweeën, soms met drieën of nog meer. We verdelen de tekst dan zo, dat specifieke kanten van het gedicht, in bijvoorbeeld ritme, nadruk of regelindeling, uitgelicht worden. In gedichten met een dialoog is dat voor de hand liggend, maar bijvoorbeeld ook allerlei vormen van herhaling kunnen door gezamenlijke voordracht worden versterkt.

Bij de afdeling *pop en jazz* van de! Kunsthumaniora in Antwerpen betrok ik de hele klas bij een

voordracht van *Lamento* van Remco Campert. Doel was de muzikaliteit van dit gedicht te onderzoeken. Zo probeer ik vaak op maat gesneden opdrachten toe te voegen.

In deze introductie kijkt het plezier alle kans, door de variatie en de verrassing, het onverwachte.

De bundel met gedichten: ontwikkeling en groei, variatie

Een bundel, speciaal bedoeld voor Debat en Essay, bestaat inmiddels uit 125 gedichten. Alle deelnemende leerlingen krijgen die meestal van tevoren met de vraag om alvast een gedicht uit te kiezen dat hen opvalt of aanspreekt en dat voor hen een persoonlijke lading heeft.

De bundel is een weerspiegeling van de genoemde variatie, van kwaliteit en van een zekere mate van toegankelijkheid, al ontbreekt wat ondoordringelijker werk niet. Veel gedichten in de bundel getuigen van (fijn)gevoeligheid en een persoonlijke geladenheid. Maar ook beschouwender en op het eerste oog wat afstandelijker werk hebben er hun plek in gevonden. Ze worden gedragen door woordrijkdom, klank en ritme, en het voelbare genieten daarvan.

Uiteindelijk kan iedereen er werk in vinden dat hem of haar past. Dat hem of haar inspireert tot een persoonlijke beschouwing aan de hand van twee gedichten.

Sinds de bundel zo breed is samengesteld, kunnen de leerlingen beide gedichten voor het essay uit de bundel kiezen, en dat doen verreweg de meesten ook. Met als bijkomend voordeel dat het literaire gehalte van het gekozen werk gegarandeerd is.

De instructie bij het schrijven van het essay

Het essay is in ontwikkeling, afgaande op recent uitgegeven essaybundels. Recensente Aleid Truijens schreef dat ze steeds minder 'stoffig en deftig' worden. Dat is in lijn met de aanpak bij Debat en Essay.

In de instructie is steeds meer de nadruk komen te liggen op een persoonlijke invalshoek, de persoonlijke verbinding in een beschouwing. Eigen ervaringen, eigen interesses en denkwijzen, een onderwerp dat iemand persoonlijk sterk bezighoudt, geschilderd en gekleurd aan de hand van twee gedichten.

Die gedichten kunnen op allerlei manieren met elkaar samenhangen. Misschien representeren ze twee fases van de liefde, of is het ene een voorbeeld van experimenteerdrijf en het andere juist van voorzichtigheid.

De lijst met begrippen kan helpen bij de opbouw van het essay. In de instructie wordt de leerlingen gevraagd om bij elk gekozen gedicht een van de begrippen of begrippenparen te kiezen.

Zo verzamelen ze genoeg ingrediënten die helpen bij het schrijven.

De nadruk in deze essays ligt niet op een analyse van gebruikte stijffiguren en technische details. Het draait om geraakt worden en de diepte die een gedicht geeft aan een ervaring, gedachte of waarneming. Daarbij spelen woordgebruik, stijl en andere keuzes van de dichter, bijvoorbeeld muzikaliteit wel een rol en in dat verband worden ze benoemd.

De interviews

Na het lezen en behandelen van gedichten interview ik graag een aantal leerlingen. Die interviews gaan over het gedicht dat ze gekozen hebben uit de bundel als voorbereiding op de les. Eerst lezen ze het gedicht voor de klas en dan begin ik vragen te stellen.

Eerste vraag altijd: 'Vertel, wat bracht je tot je keuze? Wat sprak je aan, wat viel je op?'

Volgende vraag: 'Hoe kun je het verbinden met iets uit je eigen leven? Met wat je bezighoudt, met iets wat er voor jou toe doet?'

Altijd is er wel een antwoord te vinden op deze vraag, altijd ligt er een aanknopingspunt voor het oprapen. Een ervaring, een gedachte, een emotie waaraan het gedicht doet denken. Soms is het even doorvragen maar lang hoeft dat nooit.

De derde vraag, die ik telkens stel: 'Als je aan de hand van deze ideeën je essay wilt schrijven, hoe zou je dan kunnen beginnen? Wat is een pakkende start, wat is een betekenisvol detail dat daarvoor geschikt is?'

Zelf heb ik dan al iets gehoord wat de moeite waard is en kan ik zo nodig een suggestie doen. Tussen neus en lippen door heeft iemand bijvoorbeeld gezegd: 'Als ik verdrietig ben, trek ik mezelf terug.' Of: 'Mijn vader is de meest gelovige man die ik ken.' Dat zouden best eens heel geschikte beginzinnen kunnen zijn. Altijd is er iets gezegd dat eruit springt. Over nieuwe inzichten in een gedicht gesproken: een jongen had gekozen voor 'Heerlijk' van Alfred Schaffer en las het voor. (Onder de douche./Op de tafel./Op de wasmachine./ Die schudt en trilt en brult./ onder de tafel./ in de lift./ Onder het asfalt./ (...).In de fruitmand./ In de koelkast./ In de keuken./ (...). En ja, in bed.' En, wat was zijn persoonlijke gedachte bij dit gedicht? Nou, hij moest denken aan zijn broertje en hij toen ze vijf en zes waren. Hun ouders moesten hen altijd overal vandaan plukken. Grote hilariteit en iedereen begreep zijn verhaal.

DE MINI-ESSAYS

De vraag aan de leerlingen is: schrijf een mini-essay van ongeveer 250 woorden. Met het

oog op de presentaties tijdens de voorrondes en de finale kunnen ze niet te lang zijn, maar er zijn meer voordelen. De beperkte omvang dwingt de leerlingen om snel ter zake te komen en uitweidingen en franje achterwege te laten. Sommige deelnemers hebben moeite om zich te houden aan het aantal woorden en pakken uit met een grandioze uiteenzetting. Vaak sterk, wel fnuikend voor het ritme tijdens voorronde en finale. Maar in het algemeen werkt het, ook in kort bestek kunnen velen kwijt wat er echt toe doet.

In de eerste jaren dat er klassikaal essays werden geschreven volgden velen een nogal schools patroon. Keurig werden gedicht 1 en gedicht 2 tegenover elkaar gezet, en al even keurig werden er een paar etiketten opgeplakt, ontleend aan de begrippenlijst, waar een korte beschouwing op volgde. Allemaal wat schematisch en voorzichtig.

Dat veranderde toen de nadruk kwam te liggen op de eerdergenoemde persoonlijke benadering, de sterke opening en het betekenisvolle detail, net als het weren van wat simpele, eendimensionale gedichten.

Van stijf naar levendig, van schools naar persoonlijk, van afstandelijk naar betrokken

In de loop van de tijd werden de essays steeds beter, zeker ook in de breedte. Tegenwoordig maak ik regelmatig mee, dat er in een klas van 25, 30 leerlingen niemand meer is die een essay inlevert dat lijkt op een invuloefening. Frases als 'Ik heb gekozen voor....' en 'Mijn criteria zijn....' komen amper meer voor. Ze zijn ook 'verboden' verklaard, volgens de instructie. Nu pikken de leerlingen op wat we bedoelen met 'de verwerking van al het materiaal en de ingrediënten in een doorlopend, samenhangend geheel'. Als die formele teksten er toch eens doorheen glippen, zijn ze vaak makkelijk te schrappen en blijft er een hecht bouwsel over. Laatst zei een lerares me: 'Vaak moet ik me door de resultaten van schrijfo opdrachten heen worstelen, in dit geval niet. Ik bleef met plezier lezen.' Het plezier is voor iedereen groter geworden, voor leerlingen en voor leraren, nu de essays opener en directer zijn, en meer samenhang hebben gekregen. Veel leerlingen grijpen de kans aan om iets kwijt te kunnen wat ertoe doet.

Populaire gedichten

Sommige van de 125 gedichten uit de bundel voor Debat & Essay mogen zich verheugen in grote populariteit. Telkens weer grijpen essayisten ernaar. In de meeste gevallen zeggen de titels genoeg: *Evenwicht* (Lidy van Marissing), *Verdriet* (Toon Tellegen, Mark Boog), *Dood, ik ben niet bang voor jou* (Halil Gur), *Weggaan* (Anton Korteweg).

Die keuzes vertellen veel over het doen en denken van de jongeren, en ze leveren vaak sterke essays op. Soms lijken de ervaringen en gedachten die de leerlingen ermee verbinden, een beetje op elkaar en komen ze wat doorsnee over, ook al voldoen de teksten wel aan de belangrijkste eisen. Een enkele keer heb ik dergelijke gedichten na bewezen diensten uit de bundel verwijderd. Dan meende ik dat ze te veel clichés opleverden en leerlingen niet echt verder brachten.

Toch blijf ik daar voorzichtig mee, wie niet vooroploopt in oorspronkelijk schrijven kan door direct aansprekende gedichten meer geprikkeld worden dan door het afwijkende, het absurde, het vernieuwende.

Intussen grijpen de onafhankelijker en vrijere persoonlijkheden hun kans, zij schrijven originele essays aan de hand van onverwachte keuzes (Martinus Nijhoff, Rudy Kousbroek, Charlotte van den Broeck.).

Tussen deze twee uitersten zweeft een grote groep, degenen met oog voor de herkenbare emotie en tegelijk met nieuwsgierigheid naar iets nieuws, iets geeks, iets anders.

En die spanning kan heel scherpe en rake, om niet te zeggen rakende essays opleveren.

Soms is een gedicht in een jaar ineens heel populair, in 2020 is dat bijvoorbeeld *Heb je dat weleens...* van Rodaan al Galidi. In deze bundel is het in maar liefst drie essays gekozen. Telkens krijgt het een andere betekenis, een andere lading, het gedicht draait en wentelt en krijgt steeds meer kleur.

Het toeval doet zijn werk, maar hoe toevallig is dit? En denk niet dat het verre verleden is weggegomd: *Mijn lief, mijn lief, mijn lief* van P.C. Hooft komt twee keer voor.

Onderwerpen van de essays

Populaire gedichten zijn vaak verbonden met terugkerende onderwerpen in de essays. Zoals alle grote thema's in de literatuur: de liefde, vriendschap, de dood, verlies, gemis, eenzaamheid. Persoonlijke achtergronden maken er eigen, originele beschouwingen van. Onderwerpen als isolement, verwarring en uitsluiting krijgen mede door de gekozen gedichten, die als een leidraad werken, een extra lading.

Essays met zware onderwerpen verzanden zelden in hopeloosheid. Juist de gedichten helpen nogal eens om uitzicht te bieden. Andersom spelen ze in teksten met lichtere onderwerpen zoals *geluk* of een muziekvoorkeur juist een rol bij het aanbrengen van diepte, met vragen of kanttekeningen.

Naast de grote thema's zijn ook sociaal-culturele onderwerpen populair. Op scholen met een grote migrantenpopulatie hebben ze vaak met culturele diversiteit te maken. Ook het geloof komt dan regelmatig om de hoek kijken. Waar kunst en cultuur

een relatief grote rol spelen, krijgen beschouwingen vaker een filosofische of artistieke strekking (bijvoorbeeld over 'toeval' of over de betekenis van muziek). Overal tikt de hartslag van de tijd –zo worden er op dit moment aardig wat essays geschreven over de eisen en verplichtingen, die aan jongeren gesteld worden en die ze aan zichzelf stellen, over de spanningen die daaruit voortkomen. De pure actualiteit ontbreekt evenmin. Sommige essays in deze bundel zijn geschreven na het uitbreken van de coronacrisis en die nieuwe situatie krijgt direct een plek in de teksten.

Ook terugkerend: de onzekerheid. Niet kunnen kiezen, besluiteloosheid, het vele denken en piekeren. Dit komt in allerlei vormen voor, filosofisch of bijvoorbeeld neurologisch, als het zo uitkomt ('Hoe krijg ik mijn brein onder controle?'). Karaktertrekken of persoonlijke eigenschappen als bronnen worden allang niet meer geschuwd ('Wat ben ik toch lui'), zelfkritiek evenmin ('Mijn verzamelwoede begint mij steeds meer te ergeren'). Ze leveren heerlijke staaltjes zelfrelativering op. Ook ingrijpende gebeurtenissen in iemands leven vinden hun weg in de essays. Het ongeluk, of het bijna-ongeluk, dat een leven of een zienswijze op zijn kop zet. Of verzeild raken in hooligansrellen met vervelende gevolgen. Feilloos weten de essayisten daar voor hen passende gedichten bij te vinden, die ons inzichten geven in menselijke gedragingen en reacties.

Heel persoonlijke onderwerpen

De essays kunnen lichtvoetig van toon zijn, verkennend, speels, filosofisch, verrassend, nieuwsgierig makend, alles is mogelijk. En soms zijn ze diep aangrijpend, heel eerlijk, sterk en kwetsbaar, zonder terughoudendheid.

Van tevoren zeg ik wel: 'Word persoonlijk, maar wel zo dat je het met anderen kunt delen.' Dat pakt soms toch anders uit. Leerlingen komen op gedachten en willen woorden geven aan iets ingrijpends, geïnspireerd door de gedichten. De lezer komt veel te weten over wat iemand is overkomen, wat iemand heeft gedacht of heeft doorleefd. De ziekte van een moeder, de zelfmoord van een vader, eigen psychische problemen, andere traumatische ervaringen.

Ze leveren het essay in, dat mag beoordeeld worden door een docent of begeleider en daar moet het bij blijven. Zo persoonlijk, dat ze het voor zichzelf willen houden en ze het liever niet willen voordragen in het Debat en Essay-programma.

Dat bespreken we goed met hen, hun leraren die hen goed kennen spelen daar dan een hoofdrol in. Uiteraard beslissen de essayisten uiteindelijk zelf. Ze moeten ervan overtuigd raken dat ze ondanks alle onzekerheden sterk staan en dat anderen er wat aan kunnen hebben.

Iedereen beoordeelt dat op zijn eigen manier. In ieder geval zijn al deze essays de moeite waard en is het goed dat ze geschreven zijn.

Typen essays

Debat en Essay openbaart keer op keer de diversiteit aan persoonlijkheden in een klas, als een samenleving in het klein. Altijd is er wel een onverschillige, en zijn er een paar gemakzuchtigen (in alle welwillendheid), we hebben de serieuzen, de filosofen, de experimentelen (het essay in een dichtertlijk jasje, of geschreven in een I have a dream-achtig ritme bijvoorbeeld), de taalvirtuozen (elke zin gebeeldhouwd), de bevlogenen (in elk woord proef je: dit is mijn passie), de voorzichtigen, de humoristen, de eigezinnigen.

En ja, uiteindelijk zijn er heel veel die wat te vertellen hebben, die wat hebben meegemaakt, die zich van alles afvragen, die vol levenslust zijn. En die niet ontkomen aan de liefde, of aan de dood.

Ik ben benieuwd wie wat waar herkent van wat hierboven staat in de eenentwintig essays in deze bundel.

DEBATTEREN OVER POËZIE

Debatten kunnen we hier niet kwijt, toch wil ik kort een idee geven hoe we daaraan werken. Ook in deze discipline staan de ontwikkelingen niet stil.

Inmiddels staat de debatopzet stevig overeind, en de aanpak in het voorbereidende dubbeluur heeft een vorm gevonden, waarin iedereen goed aan bod kan komen.

Elk jaar blijven we nieuwe stellingen formuleren en uitproberen, erover discussiëren, herformuleren.

Vorbereidingen voor het debat

Tijdens de twee lesuren in de klas waarin we het debatteren over poëzie voorbereiden, gebruik ik een lijst met 32 stellingen over poëzie.

De klas wordt in 4 groepen verdeeld en elke groep kiest uit acht stellingen er één uit waarover ze graag willen debatteren. De groep is het dan zelf *eens* met deze stelling. Een van de andere groepen krijgt die stelling door en is het ermee *oneens*. In een tweede ronde kiest elke groep uit een ander cluster een stelling waarover ze willen debatteren vanuit de positie *oneens*.

Zo draaien we rond, maakt elke groep eigen keuzes en krijgt ze ook perspectieven opgelegd. Doordat de leerlingen met elkaar voor stellingen kiezen, is er discussie nodig en passeren al allerlei ideeën die in de stellingen opgeslagen liggen.

Het vergroot ieders betrokkenheid, iedereen overlegt, maakt keuzes en niemand ontkomt aan

het redeneren vanuit verschillende invalshoeken. Bij het debat draait het om het verkennen van de verschillende kanten van een bepaalde stelling en het daaraan welsprekend vormgeven. Het verdedigen van jouw vaste, eigen overtuiging en gelijk willen krijgen is geen uitgangspunt. Verdedig overheidssteun voor dichters maar, ook al ben je daar zelf niet voor!

Bij de voorbereiding op elk debat verzamelt iedereen voor- en tegenargumenten en is zo goed mogelijk voorbereid op wat de anderen te berde kunnen brengen.

Debatopzet

In de klas oefenen we de debatten precies zoals ze tijdens de voorrondes en de finale verlopen. Korte debatten van 2,5 minuten, twee tegen twee, links staat het duo dat het met de stelling eens is en de aftrap doet, rechts staat het duo *oneens*.

De debatjes verlopen in principe zonder ingrepen van een gespreksleider, behalve als ze echt ontsporen of vastlopen. Dan lassen we even een tussengesprekje in.

Aan de debaters zelf de taak om rekening te houden met de korte tijd. Dat betekent: wees duidelijk maar houd geen te lange betogen. Luister goed naar de ander, ga in op wat er gezegd wordt, voeg zelf wel nieuwe punten toe die je zeker gezegd wil hebben. Haal waar mogelijk een illustratief voorbeeld aan en nog veel meer. Kortom, zet in kort bestek alle mogelijke vaardigheden in.

Bij elk debat in de klas vormt een groepje leerlingen een jury die let op punten als argumenteren, luisteren, wisselwerking en houding en zij neemt ook het voortouw bij de nabespreking.

Formuleren van stellingen

Bij het formuleren van stellingen laten we ons inspireren door discussies en debatten in de wereld van de poëzie en de kunst. Binnen een groepje van drie, vier mensen testen we ideeën bij elkaar en blijven we herformuleren. Als dichters een discussie opwerpen, springen we daar graag op in. Ook leerlingen komen weleens met heel originele en voor iedereen interessante gedachten die vragen om debat.

Verder streven we naar een mix van benaderingen. Stellingen die de dichter centraal stellen (wat wil de dichter), naast stellingen die uitgaan van de lezer (wat wil de lezer). Stellingen die een verbinding leggen met de politiek, met de samenleving, met de school zelf, het onderwijs. En stellingen die kijken naar veranderingen in de wereld (wat wil de wereld). Natuurlijk debatteren we ook over allerlei aspecten

van de gedichten zelf, de betekenis van rijm, van klank en ritme, van de lengte, van vormvastheid (wat wil het gedicht).

Zo zijn in de loop van de tijd allerlei onderwerpen naar boven gekomen, die debatten waard zijn: experiment, traditie, vernieuwing, waardering, betekenis, verandering. Het vinden van de beste formuleringen voor stellingen is een kunst apart. Altijd valkuilen midden op de weg. Waar we ons zo veel mogelijk aan proberen te houden:

- zo kort mogelijk
- zo helder mogelijk (niet voor meerdere uitleg vatbaar)
- liefst geen ontkenningen, en al helemaal geen dubbele ontkenningen
- vermijden van het woord 'moeten' (wat nou, móeten).

Voorbeelden van stellingen

Hieronder wat stellingen die de afgelopen jaren gebruikt zijn, op grond van (een van de) bovenstaande overwegingen of aanleidingen:

- Hoe actueler gedichten zijn, hoe beter.
- Geldbeurzen voor dichters zijn een goede zaak.
- Poëzie op school is heel belangrijk.
- Internet bezorgt poëzie een nieuwe toekomst.
- Politiek is een geschikt onderwerp voor poëzie.
- Klank en ritme bepalen de kwaliteit van een gedicht.
- Liedteksten zijn ook poëzie.
- In iedereen schuilt een poëziefhebber.
- Poëzie is net zo belangrijk als sport.
- Alleen wie een gedicht begrijpt, kan het waarderen.

REALISATIE VAN LEERDOELEN

Scholen in België, onder andere Lyceum Deurne in Antwerpen, hebben lijstjes gemaakt van de leerdoelen die met Debat en Essay aangepakt worden. Hieronder een combinatie van een paar lijsten.

Leerdoelen die Debat en Essay bereikt

- De leerlingen kunnen een leestaak op beoordelend niveau uitvoeren.
- De leerlingen kunnen een schrijftaak uitvoeren op structurerend en beoordelend niveau.
- De leerlingen kunnen reflecteren op een schrijftaak.
- De leerlingen kunnen over de eigen leeservaringen spreken (ze leren begrippenparen, tegenstellingen gebruiken om een gedicht te beoordelen en in het interview te reageren en te reflecteren).
- De leerlingen kunnen over de eigen leeservaringen schrijven (essay).

- De leerlingen kunnen de leeservaring in een maatschappelijke context plaatsen.
- De leerlingen kunnen de leeservaring in een persoonlijke context plaatsen.
- De leerlingen kunnen een spreektaak op structurerend en beoordelend niveau uitvoeren (het debat- leren argumenteren).
- De leerlingen kunnen een luistertaak op beoordelend niveau uitvoeren (de leerlingen kunnen luisteren in interactie).
- De leerlingen zijn bereid om binnen een gepaste communicatiesituatie het woord te voeren en Algemeen Nederlands te spreken.
- De leerlingen kunnen met elkaar overleggen, keuzes maken, argumenten uitwisselen en die bij elkaar toetsen (de voorbereiding van het debatteren).

TOT SLOT...

Journaliste Marcia Luyten schreef laatst over een leraar die 'testen, taakjes en toetsen voor 60 procent overboord' had gegooid. Hij gebruikte 'kunstzinnige spelvormen om zijn leerlingen te laten lezen, dichten, denken, schrijven'. Zij vervolgde: 'Dat alles opdat ze "zichzelf kunnen laten zien", want "dat is wat pubers willen."

Dat laatste is maar al te waar. Terwijl ik dit las dacht ik: dat is precies wat wij proberen. Wat wij doen. Onze leerlingen de kans bieden zichzelf te laten zien. Bij Debat en Essay betekent dat: in voordracht, in uitwisseling, in debat. En in het essay. Ze laten zich zien, in de eenentwintig essays in deze bundel. In hun kracht en in hun kwetsbaarheid. Beschouwend en emotievol.

DE NAAM VAN DEBAT EN ESSAY

Van VERS Debat en Essay naar Poëzie in Uitvoering - Debat en Essay

Goed om te weten: Debat en Essay is twee jaar geleden van naam veranderd. Vele jaren opereerde de activiteit onder de vlag van VERS, het educatieve programma rond de jaarlijkse VSB-poëzieprijs. Vandaar de naam in deze periode: VERS Debat en Essay. Sinds deze prijs is afgeschaft valt Debat en Essay onder een ander kopje binnen School der Poëzie: Poëzie in Uitvoering (PIU), een groep speciale projecten rond poëzie.

De komende jaren hopen we onze bezigheden voort te kunnen zetten onder deze vlag:

Poëzie in Uitvoering Debat en Essay.

Houd deze naam in de gaten!

Mi_on viz 'BN;:ofxm` `qs)szS

NERO VERGAERT

Klas 5 jazz/poprock - de! Kunsthumaniora Antwerpen

Jazz is voor veel mensen vaak te experimenteel of moeilijk omdat ze er niets van snappen. Het wordt niet op de radio gespeeld, mensen noemen het saaie liftmuziek of ze proberen een scatsolo na te bootsen die in mijn getrainde jazz-oren een belediging is voor alle jazz-zangeressen. Ze beseffen vaak niet dat de artiesten die het uitvoeren niet zomaar wat spelen. De muzikanten in kwestie begrijpen en beseffen heel goed wat ze doen.

Ik ben geen poëziefhebber, telkens als ik poëzie lees voel ik mij mega-dom of verveeld. Daarom bekijk ik poëzie op mijn eigen manier. De manier waarop ik jazz bekijk of beluister. Op de jazzy manier.

Een fragment uit *De zon en de wereld* van Arjen Duinker:

(...)De bloem bloeit rood
De bloem bloeit rood rood
Bloeit rood rood voor de lippen
De bloem bloeit rood rood voor de lippen
De bloem bloeit rood
Voor de lippen
De bloem bloeit rood
Voor de lippen
Bloeit rood rood rood
Ja, de bloem bloeit rood
De bloem bloeit rood
En de bloem
En de trap
De trap lonkt lumíneus naar de bloem
De bloem lonkt lumíneus naar de straat
De straat lonkt lumíneus naar de wind
Struikelende honden
Met struikelende honden
Honden zijn leeg
Honden zijn leeg en listig
Want de bloem bloeit rood (...)

ARJEN DUINKER
Uit *De zon en de wereld*, winnaar VSBpoëzieprijs 2005

De zon en de wereld is een heel muzikaal en experimenteel gedicht, dat op het eerste zicht uit losse flarden lijkt te bestaan. Maar het vormt wel degelijk een verhaal. Ook op vlak van muziek gaat mijn interesse uit naar iets dat vrij maar groovy is. Complex en toch mooi; origineel, buitengewoon en vreemd; maar vooral naar muziek die mijn belangstelling eist. Ik vind dit alles terug in dit gedicht.

De zon en de wereld trok mijn aandacht ook om nog een andere reden. Bepaalde regels staan vetgedrukt, dat geeft een ander reliëf aan het gedicht dan normaal. Het is verfrissend en anders. Misschien wil Arjen Duinker dat je het op een bepaalde manier leest. Misschien zijn de vetgedrukte regels belangrijker dan de rest. Of misschien wil hij dat ze luider voorgedragen worden dan de andere. Je kan het bekijken zoals je wilt.

Openbaring: het is echt opmerkelijk hoeveel de verschillende kunststromingen van elkaar weg hebben. Uiteindelijk is kunst gewoon een grote pot nat met verschillende smaken.

Het intrigeert me dat het moeilijk is om de onderliggende gedachte of link tussen de regels te vinden. Dan merk je pas hoe hard Arjen Duinker over dit gedicht nagedacht heeft. Want het zijn niet zomaar woorden. Bij jazz speelt hetzelfde verhaal. Ik geef een voorbeeld. Als grap drukt een niet jazz'er een paar willekeurige toetsen in op een piano waardoor er een kakafonie van noten ontstaat en roept daarna: "Ooh yeah, free jazz!" Dit is een belediging voor alle free-jazzers. Die muzikanten spelen niet zomaar wat. Het betekent veel meer. Ik zeg het nog eens: het zijn niet zomaar noten. Het vormt een hecht verhaal.

Aan de andere kant draait muziek in de eerste plaats om 'mensen entertainen', mensen gelukkig maken, of een ander gevoel aanwakkeren. En dan hoeft het niet per se zo ingewikkeld of moeilijk te zijn, *sometimes less is more*.

Precies dat bevalt me aan *Zwart* van K. Schippers. Ik hoefde *Zwart* maar één keer te lezen om het te begrijpen, terwijl *De zon en de wereld* mij minstens vijf keer gekost heeft, waarna ik nog steeds het gevoel had dat het meer betekent dan wat ik denk. Maar dat wil niet zeggen dat ik niet over beide gedichten even hard kan nadenken.

Zwart gaat over het schrift, dat het eigenlijk alleen maar staketsels en rondingen zijn, meer niet:

Zie van deze letters,
die u hier leest,
heel even alleen maar

Het zwart of elke
betekenis is weggeglípt.

Staketsels en rondingen,
meer niet.

Bekijk ze
als een vijfjarig kind
dat nog nooit
iets heeft gelezen.

De laatste strofe spreekt mij enorm aan. Je kan die manier van denken toepassen op alles. Je loopt in een straat waar je elke dag komt. Je weet hoe alles eruitziet. Niets nieuws. Het is een gewone dag. Maar probeer op zo een moment eens te doen alsof je een toerist bent die deze buurt nog nooit heeft gezien. Dan besef je pas hoe mooi of raar alles wel degelijk is. Het verrijkt je leven echt, vind ik.

Door dit essay te schrijven, heb ik geleerd poëzie meer te waarderen. Ik ben nog steeds geen liefhebber, maar ik kom al dichterbij in de buurt. Ik heb ontdekt dat het uiteindelijke doel van poëzie samengaat met dat van muziek, of andere kunstvormen. Dat is nieuw voor mij, en ik vind het nog steeds moeilijk om dit te geloven. Jij en ik zijn hetzelfde maar ook totaal niet.

CALEIDOSCOOP

JEF VAN DEN BRANDEN

Klas 5 klassieke muziek - de! Kunsthumaniora Antwerpen

Schijn en realiteit, een grote filosofische antithese die zich voordoet in ons denken. Toch is er geen enkel mens die beide concepten consequent van elkaar kan onderscheiden in een praktische context. Valt realiteit te vatten en kan men rondom schijn heen kijken? We kijken altijd door een caleidoscoop wanneer we de realiteit in ons opnemen. Al sinds de klassieke oudheid weten we dat deze lens moeilijk te breken valt zonder je te snijden aan de scherven.

Eén van de meest visuele voorstellingen hiervan is Plato's allegorie van de grot. Een donker hol waar we vastgeketend zitten om naar schaduwen op een wand te kijken, die door de poppenkast achter het vuur voortgebracht worden. Als het ons toch lukt met onze verzuurde spieren de ketens te lossen, proberen we op handen en voeten de duisternis te verlaten, om dan verblind te worden door het felle licht van de zon en ons weer naar binnen te keren.

P.C. Hooft, de renaissance-dichter, schreef over een verblindend verlangen in zijn sonnet *Mijn lief, mijn lief, zo sprak mijn lief mij toe*. Een vurige liefde wordt door Hooft beschreven, voor een vrouw wier naam ongenoemd blijft. De zintuigen van het ik-personage worden beproefd, zo weinig twijfel is er aan het bestaan van deze dame. Hij hoort haar lieve woorden en kust haar zachte lippen.

***'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe,
terwijl mijn lippen op haar lieve lipjes weidden.***

Maar deze schone deugd wordt hem ontnomen bij het opkomen van de zon. Hij ontwaakt uit de illusie en spreekt een godheid aan en hij vraagt waarom hij gekweld moet worden door in deze schemering te moeten leven tussen het ware en het schijnbare, met de stevige combinatie van een chiasme en de antithese tussen leven en droom in het laatste vers.

***Hemelse goôn, hoe komt de schijn zo na aan 't wezen,
Het leven droom, en droom het leven zo gelijk?***

Je slaapt van Ted van Lieshout, gaat over het in leven houden van iets levenloos. Het kan letterlijk worden geïnterpreteerd als het verhaal van iemand die over een vitaal instabiel persoon waakt, maar ik denk dat het verder gaat dan dit. Ik zie het als een levend houden van een dovend vuur van iets ijs. Er is een constante sfeer van paranoia dat de zoete leugen verdwijnt, waardoor het ik-personage nu en dan de kolen aanblaast. Maar zorg ervoor dat de vlammen niet te hoog stijgen want zo brandt het hout enkel sneller op. Dit wordt uitgedrukt met

***Hoe meer ik van je houd, hoe verder weg moet ik
om je niet te breken***

Wanneer de illusie uiteindelijk dreigt te bezwijken, wordt er een impulsieve reactie van agressie vertoond met de woorden 'klaar om je wakker te wurgen':

***zit bij je, stil, klaar om je wakker te wurgen als je
lucht durft over te slaan of je verslikt in een ademtocht.***

Als we de twee gedichten naast elkaar leggen op het vlak van interpretatie, verschillen ze niet erg, maar vertonen ze allebei een verschillende interactie met de caleidoscoop. Hoofdstuk wordt blootgesteld aan het verblindende licht dat achter de lens en eveneens de uitgang van de grot ligt. De interpretatie van de illusie ligt aan de lezer, net zoals de letterlijke betekenis van een gedicht slechts een vervaagde projectie is van de ware betekenis.

'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe

*'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe,
terwijl mijn lippen op haar lieve lipjes weidden.
De woordjes alle drie, wel klaar en wel bescheiden
vloeiden mijn oren in, en roerden ('k weet niet hoe)*

*al mijn gedachten om, staag malend nimmer moe;
die 't oor mistrouwden en de woordjes wederteidden.
Dies ik mijn vrouwe bad mij klaarder te verbreiden
haar onverwachte reën; en zij herhaalde het doe.*

*O rijkdom van mijn hart dat overliep van vreugden!
Bedoven viel mijn ziel in haar vol hart van deugden.
Maar toen de morgenster nam voor de dag haar wijk,*

*is, met de klare zon, de waarheid droef verzezen.
Hemelse goôn, hoe komt de schijn zo na aan 't wezen,
Het leven droom, en droom het leven zo gelijk?*

Je slaapt.

*Je slaapt zo dicht bij de dood. Ik moet het donker in
en horen dat je ademhaalt, zien dat je borst zacht
op en neer blijft gaan, bang als ik ben om je
te verliezen aan het niet meer wakker worden.*

*Hoe meer ik van je houd, hoe verder weg moet ik
om je niet te breken. Maar als je slaapt kom ik terug,
zit bij je, stil, klaar om je wakker te wurgen als je
lucht durft over te slaan of je verslikt in een ademtocht.*

P.C. HOOFT
(1581-1647)
Uit *Emblemata Amatoria*, anoniem uitgegeven, 1609

TED VAN LIESHOUT
Uit *Begin een torentje van niks*
1995, Uitgeverij Leopold

BEKEND GEVOEL

AHSON AHSONULLAH

5STW - Stedelijk Lyceum Waterbaan

Je ligt onder de hemel en onverwacht valt de hemel op jou en sterf je weer. Iedereen heeft zich weleens eenzaam gevoeld. Eenzaam thuis, eenzaam op school of zelfs op het werk.

Ik kon meevoelen met een gedicht zo kort en doortastend als *Ga nu* van Rutger Kopland. Ik heb al vaker met eenzaamheid te maken gehad dan iedereen die ik ken. Ik ken iedereen, maar niemand kent mij. Ik vond het gedicht zo vreedzaam en diepgravend dat mijn hart mijn karkas wou proberen te kraken. Het gedicht zelf kan voor iedereen een andere betekenis hebben.

RUTGER
KOPLAND
(1934-2012)

*Ga nu maar liggen liefste in de tuin
de lege plekken in het hoge gras, ik heb
altijd gewild dat ik dat was, een lege
plek voor iemand om te blijven*

Uit *Een lege plek om te blijven*, 1975 (titelloos gedicht)

Voor mij is eenzaamheid een bekend gevoel. Kort en krachtig klinken de eerste twee woorden van het gedicht als een bevel voor mensen zoals ik. Het klinkt alsof iemand zegt: 'Ga weg, kom niet meer terug, ga nu!' Het gevoel dat niemand van je houdt en dat niemand iets met jou te maken wil hebben vind ik het ergst. Je zoekt voor jezelf naar comfort dat zelden te vinden is. Hierbij voel ik medeleven.

Het gedicht *Heb je dat weleens* van Rodaan al Galidi is in mijn ogen realistischer. Ik vind dat dit gedicht niet echt past bij daklozen als onderwerp. Een totaal onverwacht einde.

Heb jij dat weleens? Plots
valt het dak op je, en je gaat dood,
en als je erover wilt praten
is het dak teruggeveerd van op je
gebroken leven
en bouwt je angst boven jou.

Je ligt onder de hemel
en onverwacht
valt de hemel op jou
en sterf je weer.
Voor je iets kan zeggen,
stijgt de hemel
en bouwt je verdwaling boven jou.

Je wordt bang van de hemel.
Je zoekt, je vindt, en hij valt op jou. vind je eigen hemel!
Je zoekt, je vindt en hij valt op jou.
Ineens ben je een gedrocht,
lelijk van binnen en van buiten.
Dakloos,
Hemelloos.

RODAAN AL GALIDI
Uit *Koelkastlicht*, 2016

Mijn idee is dat dit gedicht over depressie gaat. Iemand zit vast in een repeterende dag van triestheid. Stress en pijn zijn daar nog maar een klein onderdeel van. Ik herinner me dat mijn moeder rivieren van tranen goot omwille van onze armoede. Dit gedicht verschilt van het andere gedicht zowel in behandeling van het onderwerp, alsook in situatie en ernst.

Poëzie is een manier om mensen beter te begrijpen, om onze omgeving te appreciëren en een manier om ons leven te leiden.

ONGELUK

EDUARD MOCIAR

Klas 5 Aso - Stedelijk Lyceum Waterbaan

Ik hield haar hand en zong de liedjes mee.

Martinus Nijhoff herinnert zich in zijn gedicht *Moeder* de goede tijden die hij samen met zijn moeder had. Ik denk dat hij daar weer naar toe wil. Wie niet eigenlijk? Ikzelf zou soms ook weer een klein kind willen zijn. Dat was de meest zorgeloze tijd van mijn leven. De stem van mijn moeder horen was voor mij als klein jongetje voldoende om me veilig te voelen.

Moeder van Nijhoff en *Ik sla een hoek om* van Hans Faverey roepen allebei gelijkaardige, sombere emoties op bij de lezer. Het eerste gaat over angst, onzekerheid en ouderdom. Het tweede over verlies en dood. *Moeder* is ouder dan *Ik sla een hoek om*, dat zie je aan de spelling (zoals dooven met dubbel oo). Ook klinkt de taal van Nijhoff ouderwets, maar is daarom niet minder mooi. Wat vorm betreft is het gedicht van Faverey veel korter dan dat van Nijhoff. Faverey schrijft tweeregelige strofes en hij gebruikt geen rijm, *Moeder* van Nijhoff is een sonnet.

Poëzie moet mensen raken. Dat kan doordat een gedicht je doet denken aan een gebeurtenis uit je leven. Maar dat hoeft niet per se. Gedichten kunnen ook emoties oproepen die niets te maken hebben met een specifieke gebeurtenis. *Moeder* van Nijhoff is hier een prachtig voorbeeld van.

Ik sla een hoek om. Het scheelde een haar of ...mijn leven was voorbij. Op een ochtend wanneer ik naar school fiets en een hoek omsla, word ik omvergereden door een auto. Ik krijg een flinke klap. De chauffeur pleegt vluchtmisdrijf. Daar sta -of beter lig- ik met mijn mond vol tanden.

Wat moet ik doen? Ik blijf een tijdje liggen. Hoe lang weet ik niet meer precies. *Houd ik mijn hart vast?* Een oudere man helpt me op te staan.

Ik tref een hand aan. Zo verschrompelt een roos.

Als ik weer op mijn benen sta, duizel ik.

***Zo huivert een kamer,
kantelt een stad.***

Ik sla een hoek om van Faverey is een metafoor voor het ongeval dat ik had. Zowat elke regel roept bij mij weer de gevoelens van angst, verwarring, onzekerheid op, die mij op dat moment overvielen.

***Ik sla een hoek om.
Zo bijt een beitel.***

***Ik tref een hand aan.
Zo verschrompelt een roos.***

In tegenstelling tot *Ik sla een hoek om* van Faverey heeft het gedicht *Moeder* van Nijhoff niets te maken met een specifieke gebeurtenis in mijn leven. Het is daarentegen een gedicht dat voor iedereen geldt. Niemand blijft immers eeuwig leven en iedereen verliest vroeg of laat zijn moeder.

Vooraf deze strofe bepaalt de trieste sfeer:

*Ze ligt in 't graf met het gelaat naar boven,
Donkere moeder, wieg haar lichaam warm,
Zie, als een kind ligt zij naakt in uw schoot -*

Ook de eerste strofe raakte me:

*We liepen samen dikwijls langs de stranden
Als 't avond werd. Dan zong ze naast de zee -
Ik, kleine jongen, die haar stem zoo kende,
Ik hield haar hand en zong de liedjes mee.*

Het is een droevig maar ook een heel mooi gedicht. Voor iedereen.

Moeder

*We liepen samen dikwijls langs de stranden
Als 't avond werd. Dan zong ze naast de zee -
Ik, kleine jongen, die haar stem zoo kende,
Ik hield haar hand en zong de liedjes mee.*

*Een klein wit vrouwtje, met nerveuse handen
En steeds bewegend, steeds bewegend hart -
Wij wisten dat in haar geleden werd,
Dat zij het leven kende, en 't voelde branden.*

*Ze ligt in 't graf met het gelaat naar boven,
Donkere moeder, wieg haar lichaam warm,
Zie, als een kind ligt zij naakt in uw schoot -*

*Zachter dan 't leven zij haar de eeuw'ge dood,
Die mensen eenzaam maakt en stil en arm -
Maar die het witte zonlicht niet kan dooven.*

Ik sla een hoek om

Ik sla een hoek om.
Zo bijt een beitel.

Ik tref een hand aan.
Zo verschrompelt een roos.

Ik leer jagen op liefde.
Zo hijgt een zaag

en ik zie de zee.
Zo word ik oud.

Houd ik mijn hart vast?
Denk ik aan wierook?
Zo huivert een hamer,
kantelt een stad.

ZO BOOS ALS EEN...

WIKTORIA FILIP

5G2 - Zuider Gymnasium Rotterdam

We kennen het allemaal wel. Je voelt het als je onterecht van iets wordt beschuldigd of als je weer in het nieuws ziet in wat voor wrede wereld we leven. Een onophoudelijke, onoverzichtelijke stroom aan gedachtes. De alles verstikkende, haast opvretende emotie genaamd boosheid.

Terwijl we in de les bezig waren met het lezen van gedichten las ik *De wrede vuisten van het niet* van Marije Langelaar en het sprak me meteen aan.

*Onmogelijk. Ongehoord. Niet. Njet. Non. Niet.
Niet. Niet.
Wil niet, kan niet, gaat niet, ongepast.*

*Uitgesloten. Ongehoord. Nimmer. Niet. Nooit.
Knak. Nak. Nak.*

Uit *Vonkt*, genomineerd voor de VSB Poëzieprijs 2018

Een best abstract gedicht door haar stijl maar o, toch zo doordacht. Langelaar slaagt erin precies de gedachtegang op papier te zetten van iemand die zich ergens volhardend tegen verzet met een overduidelijke ondertoon van boosheid. Het is knap lastig om de weerspiegeling van de emotie boosheid en wat die eigenlijk met je doet op te schrijven. Als je aan mij zou vragen wat er in m'n hoofd omgaat als ik boos ben, dan zou ik je daar geen antwoord op kunnen geven.

MARIJE
LANGELAAR

Het gedicht *Boos* van Hans en Monique Hagen doet ook een poging tot dezelfde weerspiegeling van boosheid:

Ik gooi ik smijt ik stomp ik schop
Er zit iets donkers in mijn kop
Mijn bui is boos
Hij doet niet wat ik wil
Ik spuug ik krijs ik schreeuw ik gil

Rode knetter dynamiet
Takkenbijter kakkepiet
Stekkert kukert slakkensop
De boze bui knalt uit mijn kop
Hou op hou op hou op

Ik tel tot tien en elf en terug
Ik adem in en uit ik zucht
Ik zal zoete woorden fluisteren
De herrie in mijn hoofd moet weg
Ik wil er niet naar luisteren

Suikergoed en marsepein
Roze koek en karamel
Let maar niet op mij
Spekky lolly slagroomsoes
Ik verzin mezelf weer blij

HANS EN MONIQUE HAGEN
Uit *Nooit denk ik aan niets*, 2015

In beide gedichten vind ik de gebruikte herhaling van woorden een erg goede representatie van boosheid geven.

Niet. Njet. Non. Niet. Niet van Langelaar en

***De boze bui knalt uit mijn kop.
Hou op hou op hou op”***

dragen goed bij aan de felheid en assertiviteit in boosheid.

Wat mij betreft is dat wat beide gedichten zo sterk maakt. Waarin de gedichten verschillen is de wat traditionele vorm in het gedicht van Hans en Monique Hagen en de iets abstractere vorm van *De wrede vuisten van het niet*.

Dat neemt op geen enkele manier weg hoe goed ze er allebei in zijn geslaagd mij versteld achter te laten.

BROOD EN BOOSHEID

IREM KOÇAK

5G2 - Zuider Gymnasium Rotterdam

Brood van Pierre Kemp: persoonlijk, realistisch, alledaags, om over na te denken, bekend, veelzeggend.

PIERRE KEMP

(1886-1967)

Uit *Verzameld werk*,

deel 1, 1976

*Ik zie het brood en lach maar stil
en snuif héél langzaam aan de goede geur
Ik ruik het hart en de gebakken schil
ieder voor zich en in zijn eigen kleur.
Ik keer het om en voel naar zijn gewicht
En tast 't reliëf af met een tere hand.
Heeft ieder brood niet een eigen gezicht,
Als kwamen geen twee broden van één land?*

Elke dag eten we brood en realiseren we ons niet hoe belangrijk het eigenlijk is, een basisvoeding die mensen nodig hebben. Simpele onderwerpen hebben meestal een diepgaand verhaal of motief waar mensen naar moeten zoeken. Dit gedicht, dat over brood gaat, vertelt veel meer dan je had gedacht. Dat is ook de reden dat het me aanspreekt, het geeft mij een gevoel van herkenning. Een herkenning van mijn cultuur, maar ook zie ik mezelf in dit gedicht. Een vredig moment van de dag als je het brood in je handen hebt en de verse geur kunt ruiken.

Brood wordt in mijn Turkse cultuur erg gewaardeerd en we horen er netjes mee om te gaan. We hebben ook vele verschillende soorten, ronde, lange, dunne... elk brood heeft dus een ander gezicht. Daarnaast wordt het veel gebruikt in ons dagelijks leven, voor ontbijt of als we een soep drinken. Brood weggooien doen we ook niet, in plaats daarvan geven we het aan de vogels die het net zo hard nodig hebben als wij. Kortom, brood is een dierbaar voedsel voor ons dat we altijd hebben gerespecteerd. Dat gebeurt trouwens niet alleen in mijn cultuur, ook in verschillende andere culturen en geloven, lees de bijbel. Hierin staan veel verhalen over dit voedingsmiddel, zoals het laatste avondmaal van Jezus en zijn volgelingen.

Brood is dus niet alleen voedsel, maar heeft diepgaande betekenissen en waarderingen ontwikkeld door de jaren heen.

Daarnaast laat het mij denken aan de bakkerij van mijn vader. Mijn vader is altijd al een man geweest die passie had voor het maken van brood. Vroeg in de ochtend stond hij op om aan de slag te gaan met het klaarmaken van brood en het te verkopen aan zijn medemensen. Vaak ging ik dan naar zijn bakkerij toe om hem te helpen. Een moeilijke taak was dat zeker, maar afkeer had hij nooit van zijn werk. Integendeel, hij hield ervan om brood te bakken in de vroege ochtend en de verse geur op te nemen van de vele verschillende soorten. Bakkers, de mensen die vroeg herrijzen in de ochtend en voor ons brood beginnen te bakken. Een vakmanschap dat we nooit moeten vergeten.

Nu het gedicht *Woordenstrijd* van Solveig:

*Ik heb slechts woorden
Want iets scherpers
Mag niet van de wet
Kon ik maar zo hard schreeuwen
Dat ik je breken kon
Zodat je op zijn minst gebukt zou gaan
Onder mijn pijn*

*In mijn gedachten
Ben je al duizend maal gestorven
Trouw rouwend vloeiden mijn tranen
Terwijl je ziel lachend
Zijn vleugels uitsloeg
En jij jouw woorden tot echo maakte
Van mijn geschreeuw*

Mijn woede kan met woorden nergens heen

SOLVEIG
(van internet)

De onderwerpen van de twee gedichten hebben totaal niets met elkaar te maken. De atmosfeer, de uitstraling is juist een hard contrast.

Een gedicht, vol met woede. Een gedicht, vol met pijn en haat. De vredige sfeer van het eerste gedicht is nergens te vinden in het tweede. Woorden en regels hebben elk een effect op de lezer, een effect dat is af te leiden uit de soort woorden en zinsopbouw. Dit gedicht is kort, hard, strak en gebroken. De strakke en korte zinnen geven je een gevoel van hopeloosheid. Het ene zo mooi en zacht, zo doorlopend en emotievol, maar het ander...

Zo benauwd en bevreesd.

Iemand die bang is.

Iemand die gebroken is.

Iemand die... geruststelling zoekt voor zijn innerlijke afschuw, zijn onredelijke haat. Een probleem dat veel voorkomt in deze generatie.

Het harde contrast in woorden, regels en gevoel is erg zichtbaar. Dat is wat poëzie zo mooi en moeilijk maakt. Vaak schrijven dichters vanuit hun gevoel, soms lijkt het wel alsof hun gevoel hun hand heeft overwonnen... zo overwonnen dat bepaalde gedichten lijken te stikken in hun emoties. Alles wat in hun hoofd komt en gaat wordt zo op papier gesmeten. Een wereld vol met verwarring en passie, dat is wat poëzie is.

Stelling: Poëzie is nooit fout.

IN DE WAR

JOREN WIEMAN

5V Muziek- HMD Rotterdam

Al een jaar zie ik en hoor ik zo af en toe dingen die anderen niet zien. Toen ik dit na een jaar van verzwijgen aan mijn psycholoog vertelde, dwong ze mij dit meteen aan mijn ouders te vertellen. Hierdoor werd het allemaal erger. De schadeloze beelden die ik had, veranderden in bedreiging. Ik voelde me opgejaagd en nergens veilig. Ik was zo in de war en wist niet meer wie of wat ik was en waar het over ging. Later werd vastgesteld dat ik een psychose had en nu zit ik aan de medicatie waardoor het een stuk beter gaat.

Het fantasierijke gedicht *Zo zei de dorpsgek* van Hugo Claus beeldt voor mij heel mooi de bedreigende waanzin van een psychose uit:

*De heksen komen eraan, zij roeien met osseribben
in een zeef over de zee onder de maan.
Te laat om te weerstaan. De donkerste
kruipt tussen je dekens zonder kleren aan,
wreed als een kat
met een dode muis tussen haar dijen.
Leg zeis en sikkel weg en alles wat kan snijden.
Door alle wateren zal zij waden,
het loof doen ontbladeren,
zij blijft in je huis, zij telt er je geld
en elke morgen zwelt je ziel en vervelt.*

HUGO CLAUS

(1929-2008)

Uit *De sporen*, 1994

Een dorpsgek. Dat is ook wel hoe ik mezelf omschreef in de grootste periode van verwarring. De dichter, Hugo Claus, schreef ook het boek *De Verwondering*, dat ook over psychose gaat. Dus de kans dat Hugo Claus het over dezelfde ervaringen heeft als ik is zeker niet klein.

Het eindrijm geeft het gedicht lichtelijk de structuur van een vriendelijk versje. Er zit echter een vreemd contrast tussen het volrijm van 'dijen' en 'snijden' en de context waarin ze worden gezegd. Het rijm straalt een onschuld uit en de context een verschrikking.

Het gedicht *Beginnend profeet* van Ellen Warmond gaat voor mij over hetzelfde onderwerp:

Hij zei het is soms bijna niet meer uit te maken
of ik een priester pelgrim of een pelikaan ben
zo moeilijk kan ik kiezen
tussen krijzen prediken en kwaken

En er is nog geen klank ontbrand
of de lamme monden de lede ogen

de buitenmate
vervlakte en vervloekte vaten
vullen zich met de nagalm
de malende kaken van de massa
maken mijn vuur tot walm

Maar zei hij ook het is wel zeker
dat ik geen andere woorden heb
dan voor de liefde en ach (met een glimlach)
de liefde
ik heb er geen woorden voor.

ELLEN WARMOND

(1930-2011)

Uit *De huid als raakvlak*, 1964

Hetzelfde onderwerp dus: waanzin. Maar dan met meer nadruk op de verwarring. Dit gedicht is één lange zin zonder interpunctie of hoofdletters. Slechts opgebroken door genuanceerde enjambementen die met uitzondering van het vers 'de buitenmate' de zinsdelen netjes afkappen. Na veelvuldig lezen heb ik nog steeds geen idee waar het gedicht over gaat. Maar juist het gevoel van verwarring en het niet weten wat dit gedicht oproept maakt het sterk.

Je hoeft een gedicht niet te snappen om het te kunnen waarderen.

REGELS EN WETTEN

BORIS OOSTLANDER

5V Dans- HMD Rotterdam

‘Experimenteer, doe ermee wat je zelf wil.’ Dat was wat we te horen kregen toen wij voor ons eindexamen zelf een choreografie moesten maken. Een solo of een duet. ‘Het maakt allemaal niet uit, zolang je maar doet “wat je zelf wil”.’ Wat onze docenten dus eigenlijk bedoelden, was dat we ons niet aan de bestaande regels hoefden te houden. Maar: zodra het erop aankomt, moet het allemaal wel in het juiste plaatje passen en aan ongeschreven regels voldoen, anders kom je niet door de selecties heen.

In het leven heb je ook regels. Regels en wetten. Regels en wetten die worden opgelegd van bovenaf en waar betekenis aan wordt gegeven. Hoe ouder je wordt hoe meer wetten je kent en hoe meer regels je moet volgen.

Ook poëzie kent regels. Regels die vroeger streng werden nageleefd en zich nu steeds meer ontspannen. Rijm is geen vereiste, een gedicht hoeft niet per se in een vaste vorm te worden gegoten. De gedichten *Wetten zijn* van Dick Hillenius en *Zwart* van K. Schippers zijn gedichten die gaan over regels en betekenis en over het je niet houden aan regels en letten op de betekenis.

Wetten zijn van Dick Hillenius:

DICK HILLENIOUS
(1927-1987)
uit *Verzamelde gedichten*,
1991

*Wetten zijn
de strakke lijnen van ijskristallen
netten wevend
van de dood*

*Leven is
in ontduiken van wetten
vechtend ontkomen
aan vernietiging*

Dit gedicht zit vol enjambementen: het niet volgen van de normale regels, maar doen wat je zelf wil. Een duidelijke tegenstelling tussen het naleven van wetten en het leven zelf. Alleen kunnen leven als de wetten niet worden opgevolgd.

Dan Zwart van K.Schippers:

*Zie van deze letters,
die u hier leest,
heel even alleen maar*

*het zwart of elke
betekenis is weggeglípt.*

*Staketsels en rondingen,
meer niet.*

*Bekijk ze
als een vijfjarig kind
dat nog nooit
iets heeft gelezen.*

K. SCHIPPERS
Uit *Buiten beeld*, 2014

Weer veel enjambementen, maar in plaats van een tegenstelling te creëren zoals in het vorige gedicht, wordt hier gefocust op verbeelding. Het kijken naar een gedicht zoals een vijfjarige. Iemand die nog geen idee heeft van regels en wetten en zich puur in zijn eigen verbeelding begeeft. Die kijkt naar de lege ruimtes tussen de strofes en die let op de vorm van de letter b en zich niet afvraagt wat deze letter betekent ten opzichte van zichzelf en van de andere letters.

Beide gedichten gaan over leven, over je niet laten leiden door regels en door betekenissen die aan woorden zijn gegeven. Over laten leven en over doen wat je zelf wilt en naar dingen kijken op jouw eigen, heldere manier. En dat vind ik mooi.

Levend. Leven om over na te denken. Poëzie om over na te denken. Want dat is waar poëzie voor is. Om over na te denken en er daarna je eigen betekenis aan te geven zonder dat je gebonden bent aan bestaande regels.

DRIE ZONEN

NEL CROMBEECKE

6 HW - GO! atheneum Gentbrugge

Mijn grootvader stierf op het einde van de zomer. Een dood die krachtig zonder kracht werd uitgesteld. Met zijn dochter en vrouw aan het bed. Drie zonen van overal onderweg. Een bloedhete zomer van Italië tot Zuid-Frankrijk, van Portugal tot zijn heengaan. Gaspedaal zo ver ingedrukt als het kan. Waken aan zijn bed, de dood ligt op de loer. Een race met als hoofdprijs het afscheid.

Het gedicht *Je slaapt* van Ted van Lieshout

TED VAN LIESHOUT
Uit *Begin een torentje van niks*
1995, Uitgeverij Leopold

*Je slaapt zo dicht bij de dood. Ik moet het donker in
en horen dat je ademhaalt, zien dat je borst zacht
op en neer blijft gaan, bang als ik ben om je
te verliezen aan het niet meer wakker worden.*

*Hoe meer ik van je houd, hoe verder weg moet ik
om je niet te breken. Maar als je slaapt kom ik terug,
zit bij je, stil, klaar om je wakker te wurgen als je
lucht durft over te slaan of je verslikt in een ademtocht.*

Elke beltoon is paniek, we zullen te laat zijn. Elk wit lijntje op de weg brengt ze dichterbij. Elk dutje is angst. Kinderen bombastisch kinds op de achterbank. Schreeuwend, plagend en onwetend. Zonen met klamme handen op het stuur, schreeuwende Nina want Robin heeft vals gespeeld. Een contrast groter dan de nog af te leggen kilometers.

ANTHONY KOK
(1882-1969), 1923 tijdens een datatournee in Duitsland, later in tijdschriften
verschenen, zijn gedichten zijn o.a. gepubliceerd in *De Stijl*

Hoho
papadee hoho mamadee
hé hé
HO!
héhé papadee héhé mamadee
hoho
héhé
gaga
héhé
gaga
JA!
héhé papadee héhé mamadee
gaga
jaja
ga mee
mamadee
héhé
Ga mee jaja. Ga mee jaja
weljajaja
weljagaga
weljagaga
weljaga
GA!
Want olala aha aha jaja gaga
't wordt jajaja aha aha
áááááh!!!
DADA

Bruxelles wordt Brussel, het landschap herkenbaar. Met zijn dochter, zoon en vrouw aan het bed. Twee zonen van overal onderweg. Een spierwitte kamer, een stervende kamerplant. Buisjes in de neus, muntjes voor koffie. Wachtend. Met zijn dochter, zonen en vrouw aan het bed. Eén zoon onderweg. Focus op de adem, laat de ogen niet afdwalen. Met zijn kinderen en vrouw aan het bed. Vermoeide ogen glijden langzaam over elk. 10 kleinkinderen gierend en brullend. De spierwitte kamer gevuld met voldoening.

DANSE MACABRE

SIEBE VANDER BRACHT

Klas 6WEWI - GO! atheneum Gentbrugge

Jij daar! Weet je hoe ik me voel? Verslagen, hopeloos verslagen. Ik kan geen woorden vinden om dit te beschrijven, maar verslagen klinkt goed. Zo voel ik me bij het lezen van *Een gesprek*, een gedicht van Toon Tellegen.

'Waar zullen wij afscheid nemen?'
'In de regen.'
'Zullen wij schuilen?'
'Nee!'
'Hoe zullen wij ons voelen?'
'Ziek, vals en verlegen.'
'Wat zullen wij zeggen?'
'Wij zullen het niet weten.'
'Wat zullen wij denken?'
'Was het maar gisteren, morgen of nooit.'
'Zal een van ons gelijk hebben?'
'Geen van ons zal gelijk hebben.'
'Zullen wij elk een andere kant uitgaan?'
'Wij zullen elk een andere kant uitgaan.'
'Zullen wij omkijken?'
'Een van ons zal omkijken. Stilstaan, aarzelen en omkijken.'

Zo spraken zij met elkaar, telkens weer opnieuw.
Maar zij vroegen nimmer wie. Wie
zou omkijken. Wie.

TOON TELLEGEN
Uit *Mijn winter*, 1987

Het is een emotioneel gedicht, dat gaat over afscheid. Het voert mij terug naar een vriend. We spraken af, we hadden het leuk, we zeiden tot ziens, maar tot ziens is nooit gebeurd. Zoals bij de *danse macabre* voert het ritme je naar het einde. Naar de laatste paar zinnen. De zinnen die mij het meest van al pijn doen.

Zij vroegen nimmer wie
Wie zou omkijken
Wie

Afscheid is niet leuk, zeker niet wanneer er mooie dingen aan vooraf gingen. Het gedicht *Jagadada* van Anthony Kok sleurt mij terug naar deze mooie momenten. Momenten die kwamen voor het afscheid. Het gedicht bestaat uit simpele woorden, die kinderlijk en speels in de oren klinken. Het is een klankenspel van vreugde en plezier dat evengoed een gesprek zou kunnen zijn tussen mijn vriend en mij, toen we nog niet praten konden. Net zoals het gedicht in al zijn eenvoud straalt, straalde onze vriendschap.

ANTHONY KOK
(1882-1969), 1923 tijdens een datatournee in Duitsland, later in tijdschriften
verschenen, zijn gedichten zijn o.a. gepubliceerd in *De Stijl*

Hoho
papadee hoho mamadee
hé
HO!
héhé papadee héhé mamadee
hoho
héhé
gaga
héhé
gaga
JA!
héhé papadee héhé mamadee
gaga
jaja
ga mee
mamadee
héhé
Ga mee jaja. Ga mee jaja
weljajaja
weljagaga

weljaga
GA!
Want olala aha jaja gaga
't wordt jajaja aha
áááááh!!!
DADA

Beide gedichten weerspiegelen de emoties die ik voel, bij het terugdenken aan mijn vriend. Verdriet om de vreugde die ik moet missen.

Poëzie is onsterfelijk, zolang het geschreven staat en gelezen wordt. Maar leg het neer, kijk niet meer om en het gaat dood, net als mijn vriendschap.

HET VERSCHIL

STIJN SEVERENS

Klas 6WEWI - GO! atheneum Gentbrugge

Zijn grenzen niet meer dan een denkbeeldige afscheiding? Maakt het echt een wereld van verschil of je hier of daar staat? Maken we het misschien allemaal groter dan het werkelijk is?

Het ene gedicht, *Belgische zondag* van Paul van Ostaijen, beschrijft een Belgische kermiskoers op een doordeweekse zondag:

PAUL VAN OSTAIJEN
(1896-1928)

Uit *Verzamelde werk*, deel 1 + 2, Verzamelde gedichten, 1996, niet eerder uitgegeven

Een gramfoon van 's morgens acht
iemand vergeet niet zijn soldatetijd
en speelt clairon
het bier is flauw
limonade
UIT ZUIVERE VRUCHTEN

Na de hoogmis wast bewondering
voor de renners de coureurs
21 7 17 48 83
fraaie hoofdgroep door het dorp
Jonge boeren en arbeiders spreken
sportliterair
citaten uit de Sportwereld
Koorknepen gaan onkelwaarts zondagsent
TE DEUM zingend
Vrouwen wachten op
deemstering
kaarten zijn spekvet
Fumez la cigarette Dubec
La Cigarette du Connaisseur
alle dorpelingen zijn kenners
zij roken la cigarette Dubec

Kinderen zijn vuil
huizen ook
Mijn land zondag alpdruk boos

Het andere, *Herinnering aan Holland* van Hendrik Marsman, gaat over het traditionele Hollandse landschap:

HENDRIK MARSMAN
(1899-1940)

Uit *Verzamelde gedichten*, derde periode 1936-1937, 1936

Denkend aan Holland
zie ik breede rivieren
traag door oneindig
laagland gaan,
rijen ondenkbaar
ijle populieren
als hoge pluimen
aan den einder staan;
en in de geweldige
ruimte verzonken
de boerderijen
verspreid door het land,
boomgroepen, dorpen,
geknotte torens,
kerken en olmen
in een grootsch verband.
de lucht hangt er laag
en de zon wordt er langzaam
in grijze veelkleurige
dampen gesmoord,
en in alle gewesten
wordt de stem van het water
met zijn eeuwige rampen
gevreest en gehoord.

Slaat de klok bij onze noorderburen dan echt zo anders dan hier in België? Ik betwijfel het sterk. Beide volken ontbijten gewoon met het gezin of je nu melk of fruitsap drinkt. Beide gaan met de fiets naar school, de ene beukend tegen de wind, de andere op de pedalen door een glooiend landschap. Ik ben bang dat we in een wereld zijn beland waarin mensen alles in hokjes willen plaatsen. Is het dan niet goed genoeg zomaar iets te accepteren? Moet echt alles een naam hebben om het ene individu te kunnen onderscheiden van het andere?

Terwijl ze och arme nog geen chromosoom verschillen. Is er echt een verschil tussen hetero en homo? Zijn ze niet gewoon beiden verliefd? Is er echt een verschil tussen man en vrouw? Zijn ze niet gewoon beiden trotse ouders? Ik ben opgevoed in zowel de Belgische als Nederlands wereld en kan met trots zeggen dat beiden landen prachtige culturen en gewoontes voortbrengen die veel meer overlappen dan ze zelf denken.

Wie weet komen we op een zekere dag weer harmonieus samen en worden we het land waaruit België ooit is ontstaan. Vandaag de dag heb ik misschien wel beide nationaliteiten maar bovenal voel ik me een apart geval.

TEGENSLAG

FRANCIS BOSSAERT

Klas 6ECMTb - GO! atheneum Gentbrugge

Vroeger had ik geen vrienden. In mijn eerste jaren in het middelbaar liep ik maar wat rond, zoekend om ergens bij te horen. Maar in het derde jaar werden de klassen gemixt en kwam er in de les iemand naast mij zitten. Zij had blijkbaar ook geen vrienden en al snel raakten we bevriend met nog twee andere meisjes. De dagen op school waren ineens veel leuker en ik was gelukkiger dan voordien. Maar op het einde van dat jaar moest mijn vriendin van school veranderen.

Ook al had ik nu ook andere vriendinnen en zou ik haar nog steeds buiten school kunnen zien, voelde ik mij toch slecht. De moraal van dit verhaal is: er zijn altijd goede en slechte momenten in het leven, altijd ups-and-downs.

Een gedicht dat dit gevoel heel goed weergeeft voor mij is *Heb je dat weleens* van Rodaan Al Galadi. In het gedicht wordt verteld over de hemel die steeds weer op je hoofd valt en voor je iets kan zeggen stijgt hij weer op. Het is een donker gedicht waarin angst en wanhoop centraal staan.

Heb jij dat weleens? Plots
valt het dak op je, en je gaat dood,
en als je erover wilt praten
is het dak teruggeveerd van op je
gebroken leven
en bouwt je angst boven jou.

Je ligt onder de hemel
en onverwacht
valt de hemel op jou
en sterf je weer.
Voor je iets kan zeggen,
stijgt de hemel
en bouwt je verdwaling boven jou.

Je wordt bang van de hemel.
Je zoekt, je vindt, en hij valt op jou.
Vind je eigen hemel!
Je zoekt, je vindt en hij valt op jou.
Ineens ben je een gedrocht,
lelijk vanbinnen en vanbuiten.
Dakloos,
Hemelloos.

Een ander gedicht waarmee ik dit gevoel associeer is *Evenwicht* van Lidy Van Marissing. In tegenstelling tot *Heb je dat weleens* is het een licht gedicht. Het bekijkt tegenslag in een ander daglicht en beschrijft het juist als iets grappigs.

LIDY VAN MARISSING
Uit *Zoek de lege gebieden*, 2008

ik val, ik val
net niet, ik sta, ik sta mijn
mannetje, ik hou toch
stand, ik hou me
goed, herstel, o nee, ik val, ik
val opnieuw, wiebel, wankel, struikel
even, kom weer overeind, nee, nú val
ik echt, ik val lelijk tegen, glij
tegen de grond, bijna, zwaai
weer recht, sta
weer pal mijn mannetje zo stevig
op de benen, au, o nee, ik
hou het niet meer
vol, zwaai wiegend nog
even, armen wijd
en treurig grijnzend, molenwieken
piepen, knarsend struikel ik, ik val, ik val
tegen maar kom
met scheve grijns weer overeind.

Deze twee gedichten tonen op een heel andere manier hetzelfde gevoel en daaruit kan je leren dat alles draait om perspectief. Het leven is sowieso vallen en opstaan, het hangt er gewoon vanaf op welke manier je daarnaar kijkt.

ZIEKTE

RIENE VERHELST

Klas 5HW- GO! Einstein Atheneum, campus Evergem

MARK INSINGEL

Uit *De druiven die te hoog hingen*, 1994

Wat hij niet kent vindt.

*Wat hij niet kent vindt
hij er vreemd uitzien.*

*Het vreemde vindt hij lelijk.
Het lelijke maakt hem bang.*

*Iets waarvoor je bang
bent is gevaarlijk.*

*Vasthoudend aan de schone
schijn van het vertrouwde*

*wordt hij een wereld op zich.
Hij gaat er vreemd uitzien.*

Het gedicht *Wat hij niet kent vindt* van Mark Insingel doet me denken aan mijn papa. Het gaat over iemand met angst voor erge dingen. Mijn papa heeft een hartstilstand gehad, hij ligt in het ziekenhuis vol met draden.

Hij gaat er vreemd uitzien.

Dit vers vind ik ontroerend omdat mijn papa er nu wel vreemd uitziet.

Het lelijke maakt hem bang.

Ik denk dat iedereen dit wel heeft. Het is heel begrijpelijk, maar mensen rond mij nu verdrietig te zien door het lelijke (het ziekenhuis) maakt mij, mijn gezin en papa bang.

Iets waarvoor je bang bent is gevaarlijk.

Iedereen is wel bang om in het ziekenhuis te liggen, om bijna iemand te verliezen. Daar komt bij: wat hij heeft gehad is werkelijk gevaarlijk.

Vasthoudend aan de schone/ schijn van het vertrouwde.

Ook dit vers raakte me zeer, ook dit vers vind ik ontroerend. De schone schijn is het ziekenhuis waar iedereen zich wel aan moet vasthouden. Iedereen wil vertrouwen hebben in het ziekenhuis, ook al ben je bang.

*Vasthoudend aan de schone
schijn van het vertrouwde*

*wordt hij een wereld op zich.
Hij gaat er vreemd uitzien.*

Het gedicht *Men moet* van Gerrit Kouwenaar vind ik eigenlijk heel realistisch en zelfs pijnlijk. Doordat ik mijn papa bijna ben kwijt geraakt heb ik echt ingezien dat heel veel dingen die we moeten doen van de maatschappij niet belangrijk zijn. Ze zijn zelfs een beetje nutteloos. Maar we hangen eraan vast omdat het moet.

Men moet

*Men moet zijn zomers nog tellen, zijn vonnis
nog vellen, men moet zijn winter nog sneeuwen*

*men moet nog boodschappen doen voor het donker
de weg vraagt, zwarte kaarsen voor in de kelder*

*men moet de zonen nog moed inspreken, de dochters
een harnas aanmeten, ijswater koken leren*

*men moet de fotograaf nog de bloedplas wijzen
zijn huis ontwennen, zijn inktlint vernieuwen*

*men moet nog een kuil graven voor een vlinder
het ogenblik ruilen voor zijn vaders horloge-*

GERRIT KOUWENAAR

(1923-2014)

Uit *De tijd staat open*, winnaar van de
VSBpoëzieprijs 1997

Men moet boodschappen doen voor het donker.

Mensen maken zich bijvoorbeeld druk om de boodschappen die ze nog moeten halen. Of ze maken zich druk om alles in huis dat ze op tijd klaar willen krijgen. Maar ieder zou meer moeten genieten van zijn of haar gezin, van zijn familie en zou vaker aan zijn eigen geluk moeten denken.

Elke strofe begint met *men moet*. In de maatschappij word je vaak verplicht om dingen te doen: school, huiswerk, werk, huishouden,... Doordat mensen zoveel dingen moeten doen, denken ze niet meer aan hun eigen geluk en brengen ze bijna geen tijd meer door met hun familie en geliefden.

***men moet de fotograaf nog de bloedplas wijzen
zijn huis ontwennen, zijn inktlint vernieuwen***

***men moet nog een kuil graven voor een vlinder
het ogenblik ruilen voor zijn vaders horloge-***

Mijn boodschap in dit essay is eigenlijk dat je minder moet stressen om dingen en meer moet genieten van de mensen om je heen.

Geef je vrienden en familie eens wat vaker een knuffel.

SCHUIN DAK

GILLES DE BAETS

Klas 5MTW - GO! Einstein Atheneum, campus Evergem

Mijn schuin dak is de boosdoener. Het zit me tot achter mijn oren. De ruimte die gevuld is door mijn persoonlijkheid kan en mag niet veranderd worden. Ik vroeg mijn vader: "Kan ik mijn bed verplaatsen en die kast daar neerzetten?" Het antwoord was me snel duidelijk. Ik kreeg een vlaag van geschreeuw over me heen.

Ik vroeg mijn vader, een gedicht van Tjitske Jansen:

TJITSKE
JANSEN
Uit 'Voor altijd het
laatst', 2015

*Ik vroeg mijn vader om mijn bed op een andere plek
in de slaapkamer te zetten. Zodat ik de ochtend na
het verplaatsen, nog niet aan de verplaatsing gewend,
het even niet zou snappen, even in de war zou zijn,
omdat er geen muur rechts naast me was, omdat het
licht ergens anders vandaan kwam.*

Mijn gevoelens worden tegengewerkt door personen die nooit op deze plek komen. Wanneer ze deze ruimte bijbouwden voor hun aankomend kindje, dachten ze er niet bij na dat hij zelf ook een individu zou worden, met een eigen wil. Het frustriert me dat alles wat ik vraag niet mag of kan. Ik, ik ben een puber en een tiener. Zij horen al wat vrijheid te krijgen.

Soms zou ik willen weglopen, voor even. Ik weet al een paar personen bij wie ik een tijdje zou mogen verblijven. Maar ik doe het niet, voorlopig. Als ik alweer na de zoveelste keer bedenken dat het niet het juiste moment is om zoiets te doen, sprint ik naar boven om mijn kussen te vermassacrereren. De wrede vuisten van het niet, zo zou je het wel kunnen noemen.

De wrede vuisten van het niet, een gedicht van Marije Langlaar.

Onmogelijk. Ongehoord. Niet. Njet. Non. Niet.
Niet. Niet.
Wil niet, kan niet, gaat niet, ongepast.

Uitgesloten. Ongehoord. Nimmer. Niet. Nooit.
Knak. Nak. Nak.

Uit *Vonkt*, genomineerd voor de VSB Poëzieprijs 2018

Zo gaat het er dan aan toe, elke keer als ik mijn kussen sla of schop. Het doet geen pijn maar de emoties die het opwekt zijn echt verschrikkelijk.

Deze 2 gedichten, *De wrede vuisten van het niet* en *Ik vroeg mijn vader* kunnen zich vinden in hetzelfde verhaal: mijn leven. Het geeft me dat knagend gevoel van onvoltooidheid dat ik elke keer weer voel, als ik weet: mijn kamer... het heeft een schuin dak.

DE DOOD EN MIJN ERVARINGEN ERMEE

NUNO VAN EENAEME

Klas 5HW - GO! Einstein Atheneum, campus Evergem

Bijna 3 jaar geleden kwam ik oog in oog te staan me de dood, het is een dag die ik nooit zal vergeten. Mijn vader pleegde zelfmoord in 2017, toen ik 16 was. Hij hing zichzelf op in de schuur. Het moment dat ik mijn vader vond en daarna spookten er allerlei gedachten door mijn hoofd. Het meest was ik bezig met de vraag hoe iemand zichzelf het leven kan ontnemen.

Dood, ik ben niet bang voor jou, van Halil Gür.

***Dood.
Besta jij eigenlijk wel
Ik daag je uit***

Veel mensen die zelfmoord plegen dagen zichzelf eigenlijk uit om een stap te zetten waar ze uiteindelijk veel spijt van zouden kunnen krijgen. Het is een krachtmeting met je mentale toestand. Hoe sterk ben je mentaal om er een eind aan te maken? Het is eigenlijk de gevaarlijkste uitdaging die je kan aangaan.

***De hemelkoepel,
de sterren
de flonkering
ze hebben me het verteld***

Mijn vader was ongelovig, hij geloofde niet in het hiernamaals. Het is deprimerend dat mensen zo diep in de put kunnen zitten dat ze gewoon gewist willen worden uit het leven. Natuurlijk worden ze niet vergeten, maar voor hen zou alles stoppen.

Als je van iemand houdt, van Dietrich Bonhoeffer

***Als je van iemand houdt
en je bent door de dood van elkaar gescheiden,
dan is er op de wereld niets en niemand,
die de leegte van de afwezigheid kan vullen.***

Na mijn vaders dood ontbrak er een puzzelstukje, een puzzelstukje dat ik nooit meer terug zal vinden. Wanneer iemand die een bepaalde rol speelt in je leven sterft, kan niemand die rol vervangen.

***Maar dankbaarheid zal de pijn der herinnering
veranderen in stille vreugde.***

Ik heb geleerd om niet te rouwen om wat ik kwijt ben maar om dankbaar te zijn voor alle mooie momenten die ik meegemaakt heb.

*De mooie dingen van vroeger
zijn geen doorn in het vlees,
maar een kostbaar geschenk,
dat je met je mee draagt.*

Wanneer je aan die mooie herinneringen denkt, word je vanzelf weer een beetje gelukkiger. En die herinneringen zelf zorgen ook voor de uiteindelijke dankbaarheid die je er voor hebt.

*Dus, droog je tranen en huil niet,
als je van me houdt.*

Ik weet dat mijn vader niet zou willen dat ik hier wenend zit. Hij zou willen dat ik gewoon verder ga met mijn leven en dat is ook wat ik nu aan het doen ben.

Uit het oog, maar niet uit het hart

Dood, ik ben niet bang voor jou

*Dood.
Besta jij eigenlijk wel?*

Ik daag je uit,

*'t is maar dat je het weet,
ik ken geen angst.*

*Jou vrees ik niet,
dood.*

*De hemelkoepel,
de sterren,
de flonkering
ze hebben het me verteld.*

Ik geloof in onsterfelijkheid.

Negen kinderen met negen diploma's.

*Zoals mijn moeder rotsvast
daarin geloofde,
zo geloof ik in de onsterfelijkheid.*

Als je van iemand houdt

Als je van iemand houdt
en je bent door de dood van elkaar gescheiden,
dan is er op de wereld niets en niemand,
die de leegte van de afwezigheid kan vullen.
Probeer het maar niet, want het zal je nooit lukken.
Aanvaard liever het gemis dat je is overkomen.
Dat klinkt hard, maar het is ook een grote troost,
want zolang de leegte werkelijk leeg blijft,
blijf je daardoor met elkaar verbonden.

Zeg niet: "God zal de leegte vullen",
want – geloof me – dat doet Hij niet.
Integendeel: Hij houdt de leegte leeg
en helpt ons om zo de vroegere gemeenschap
met elkaar te bewaren, zij het ook in pijn.
Hoe mooier en rijker de herinneringen,
des te moeilijker is het afscheid.
Maar dankbaarheid zal de pijn der herinnering
veranderen in stille vreugde.

De mooie dingen van vroeger
zijn geen doorn in het vlees,
maar een kostbaar geschenk,
dat je met je mee draagt.
Zorg dat je niet altijd blijft graven in je herinneringen,
maar doe dat van tijd tot tijd.
Ook een kostbaar geschenk bekijk je niet aldoor,
maar alleen op bijzondere ogenblikken.
Buiten die ogenblikken is het een verborgen schat, een veilig bezit.
Dus, droog je tranen en huil niet,
Als je van me houdt.

FOUTEN

DAVID VAN HARREWIJN

5A2- Lyceum Ypenburg, Den Haag

Iedereen heeft wel iets fout gedaan in zijn jeugd, maar durfde het niet toe te geven. Zelfs op latere leeftijd hebben mensen er nog steeds problemen mee hun fouten toe te geven.

Zowel het gedicht *Het gebroken glas, eene vertelling* van Hieronymus van Alphen als het gedicht *Mijn lief, mijn lief, mijn lief, zo sprak mijn lief mij toe* van P.C.Hooft vond ik fijn om te lezen, hoe verschillend ze ook zijn. Het eerste komt uit de achttiende eeuw en gaat over het toegeven van fouten. Het tweede, uit de zeventiende eeuw, gaat over het verliezen van geliefden.

Het gebroken glas van van Alphen is geschreven om kinderen iets te leren. Daarom is het makkelijk te begrijpen. De dichter gebruikte bijvoorbeeld geen ingewikkelde beeldspraak.

***Cornelis had een glas gebroken
voor aan de straat;
Schoon hij de stukken had verstoken
Hij wist geen raad.
Hij had een afschrik van het liegen,
Wijl God het ziet;
En zou hij Mama nu bedriegen?
Dat kon hij niet.***

Mijn lief, mijn lief, mijn lief van P.C.Hooft is niet geschreven voor kinderen, is daarom veel moeilijker en kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Het heeft een onderliggende gedachte.

***'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe,
terwijl mijn lippen op haar lieve lipjes weidden.
De woordjes alle drie, wel klaar en wel bescheiden
vloeiden mijn oren in, en roerden ('k weet niet hoe)***

al mijn gedachten om, staag malend nimmer moe;(...

Het gebroken glas heeft een duidelijke boodschap, namelijk dat je altijd eerlijk moet zijn. Het is geschreven in de tijd van de verlichting. Je ziet ook dat de idealen van de verlichting erin voorkomen. Bijvoorbeeld: onafhankelijk denken.

Mijn lief, mijn lief, mijn lief van Hooft is meer een verhaal. Het geeft geen boodschap aan de lezer. Het is geschreven in de tijd van de renaissance. Je ziet in het gedicht dat mensen voor zichzelf kunnen denken.

De boodschap van *Het gebroken glas* vind ik persoonlijk, meer dan twee eeuwen later, nog steeds belangrijk. Aangezien eerlijk zijn en je fouten toegeven nog altijd belangrijke eigenschappen zijn van iemand. In mijn jeugd heb ik ooit de juwelenkist van mijn moeder kapot gemaakt. Ik gaf dat toe en zij zei tegen mij dat het niet erg was, want er was niks met mij gebeurd.

Poëzie moet meer inhoudelijk op het voortgezet onderwijs worden besproken, want dan kunnen mensen de boodschap van een gedicht makkelijker begrijpen en dat vergelijken met hun alledaagse leven.

Het gebroken glas, eene vertelling

Cornelis had een glas gebroken
voor aan de straat;
Schoon hij de stukken had verstoken
Hij wist geen raad.
Hij had een afschrik van het liegen,
Wijl God het ziet;
En zou hij Mama nu bedriegen?
Dat kon hij niet.

Hij stond onthutseld en bewogen;
De Moeder komt;
Zij ziet de tranen in zijn oogen;
Hij scheen verstomd.
"Heeft Keesje," zei ze, "wat bedreven?
Wat scheelt er aan?"
"Ik heb," zei hij, "moederlief! zoo even
weêr kwaad gedaan.

Terwijl ik bezig met paletten
Bij 't venster was,
Vloog mijn volan, door 't forsich raketten,
Daar in het glas.
Maar als uw Keesje 't van zijn leven,
Niet weder doet,
Dan wilt gij 't immers hem vergeven,
Gij zijt zo goed!"

"Kom Keesje-lief, houd op met krijten".
Zei Moeder toen:
"Ik wil u dien misslag niet verwijten."
Hij kreeg een zoen.
"Die altoos wil de waarheid spreken,
Wordt wel beloond.
Die leugens zoekt voor zijn gebreken,
Wordt nooit verschoond."

'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe

'Mijn lief, mijn lief, mijn lief,' zo sprak mijn lief mij toe,
terwijl mijn lippen op haar lieve lipjes weidden.
De woordjes alle drie, wel klaar en wel bescheiden
vloeiden mijn oren in, en roerden ('k weet niet hoe)

al mijn gedachten om, staag malend nimmer moe;
die 't oor mistrouwden en de woordjes wederteidden.
Dies ik mijn vrouwe bad mij klaarder te verbreiden
haar onverwachte reën; en zij herhaalde het doe.

O rijkdom van mijn hart dat overliep van vreugden!
Bedoven viel mijn ziel in haar vol hart van deugden.
Maar toen de morgenster nam voor de dag haar wijk,

is, met de klare zon, de waarheid droef verrezen.
Hemelse goôn, hoe komt de schijn zo na aan 't wezen,
Het leven droom, en droom het leven zo gelijk?

DE TOEKOMST EN HET VERLEDEN

MATTHIJS OLDENBURG

Klas 5GA1 - Lyceum Ypenburg, Den Haag

Moet je nou denken aan de toekomst, focussen op het heden of het verleden niet vergeten? Dit is een dilemma dat ik weleens heb. Wat is nou de beste keuze, het abstracte van de toekomst of het concrete van het verleden?

De toekomst is onbekend, je weet niet wat er komen zal. Moet je hieraan dan wel denken of het gewoon laten gebeuren? Het gedicht *Toekomst* van Alain Teister gaat zo:

ALAIN TEISTER

(1932-1979)

Uit *Verzamelde gedichten*, 1988

*Als die mij nogal lief zijn
-vrouw, bomen, vrienden - van mij heen zijn
wil ik een snaterende grijsaard worden,
wonend op het Maliebaan-station
en in de zon.
Gekleed in conducteurscostuum
van Engels laken
een goede indruk voor de spiegel maken,
en zachtjes krijsen op het zoveelste perron:
'honnepon,
honnepon...'*

Dit gedicht is in mijn opinie concreet. Dat is echter het tegenovergestelde van wat ik aan het begin zei: dat de toekomst abstract is. Dit maak het gedicht interessant. Ook is het een beheerst gedicht, er is niet heel veel spannends aan de hand. Dit vind ik opvallend, omdat je bij het denken aan de toekomst juist alles kan verzinnen.

Het verleden staat vast. Je kan het niet veranderen, je kan er alleen aan denken. Het gedicht *Oude schaduwen* van Rudy Kousbroek luidt:

*Ik heb nog een collectie heel oude schaduwen,
Sommige half vergaan en kwetsbaar,
Een paar nog uit de 18e eeuw.*

*Kinderschaduwen uit Antwerpen,
De schaduw van een rode lelie,
Een meeuwenschaduw uit Den Helder.*

*En uit de tijd van Koningin Emma,
Gerafeld maar nog goed herkenbaar,
Schaduwen van grijze dames.*

*De schaduw van een boom in Frankrijk,
Een vleermuisschaduw uit Zuid-Limburg,
Een grote vliegtuigschaduw uit de oorlog.*

*Vergeten schaduwen in een lade,
Voel maar, koel als tafelzijde,
Sommige zo fijn als spinrag.*

*Je moet ze weer netjes opvouwen,
Zorgen dat ze niet scheuren,
En ze beschermen tegen het licht.*

RUDY KOUSBROEK

(1929-2010)

Uit *Dierentalen en andere gedichten*, 2003

Dit gedicht is juist abstract, wat ook weer tegengesteld is aan het verleden. Met schaduwen worden herinneringen bedoeld. Wat de dichter vertelt zijn herinneringen aan het leven. Hij zegt ook dat je voorzichtig moet zijn met je herinneringen. Dit maakt het gedicht persoonlijk. Waarschijnlijk is de schrijver iets belangrijks vergeten en wil hij meegeven dit zelf niet te doen. Dat is voor mij ook belangrijk, ik wil mijn herinneringen goed bewaren, zodat ik mensen en dingen niet zal vergeten.

Deze twee gedichten staan dus voor de toekomst en het verleden. Het abstracte en het concrete. Ze zijn allebei precies tegenovergesteld geschreven, het verleden als iets abstracts, de toekomst als iets concreets. Ze geven dus beide een andere kijk op het leven.

Andere mensen zullen het anders zien: poëzie vertelt precies hoe het leven is en is dus voorspelbaar. Ik snap hoe ze hierbij komen, maar ik ben het daar niet mee eens.

Poëzie geeft een andere kijk op het leven.

LEEGTE

STIJN KRUL

Klas 5GA1- Lyceum Ypenburg, Den Haag

De leegte die ik weleens voel vanbinnen komt doordat ik niemand heb die om mij geeft, bij wie ik echt de prioriteit ben. Dit probleem wordt mooi weergegeven in het gedicht *Koelkastlicht* van Rodaan Al Galidi.

Heb jij dat weleens? Plots
valt het dak op je, en je gaat dood,
en als je erover wilt praten
is het dak teruggeveerd van op je
gebroken leven
en bouwt je angst boven jou.

Je ligt onder de hemel
en onverwacht
valt de hemel op jou
en sterf je weer.
Voor je iets kan zeggen,
stijgt de hemel
en bouwt je verdwaling boven jou.

Je wordt bang van de hemel.
Je zoekt, je vindt, en hij valt op jou.
vind je eigen hemel!
Je zoekt, je vindt en hij valt op jou.
Ineens ben je een gedrocht,
lelijk vanbinnen en vanbuiten.
Dakloos,
Hemelloos.

RODAAN AL GALIDI
Uit *Koelkastlicht*, 2016

Op het moment dat ik met iemand wil praten over de problemen die ik heb, mentaal, lijkt alles fout te gaan. Waarom zeg je het niet gewoon dan? hoor ik je vragen. Nou, het probleem dat ik op dat moment heb, lijkt ineens weg te zijn en ik begin me zorgen te maken of alles wat ik zie wel de realiteit is.

Hier word ik erg bang van en hierdoor twijfel ik soms aan mijn bestaan. Is het wel juist dat ik hier nu ben? Later als ik denk dat alles weer op rolletjes loopt, gaat het weer fout en stort 'de hemel' op me. Ik probeer weg te vluchten van mijn problemen, hopen dat ik ooit een betere plek zal vinden. Alles wat ik probeer, lijkt mijn problemen juist erger te maken. Ik geef op en houd mijn gevoelens en problemen voor me zodat ik ze niet nog erger maak.

Het gevoel van iets willen hebben maar dat nooit kunnen bereiken wordt beschreven in *Vredebespreking van het hart van Zorro met de rust*, ook van Rodaan al Galidi. Het verschil tussen dit gedicht en *Heb je dat weleens* is dat in dit gedicht mijn leven al wat beter lijkt te lopen. Ik heb namelijk de mogelijkheid, tijd en ruimte om van iemand te houden, omdat ik al van mezelf houd. Dit had ik nog niet toen ik met mijn mentale problemen worstelde.

Ik wil naast je liggen
zoals de golf naast de golf.
Ik wil één met je worden
zoals de golf met de golf.
Ik wil je volgen
zoals de golf de golf.
Ik wil in je reizen
zoals de golf in de golf.
Ik wil je leiden
zoals de golf de golf.
Ik wil in je verdwijnen
zoals de golf in de golf.
Ik wil omhelzen
zoals de golf de golf.
Ik wil je zoals de golf,
blauw
en eeuwig reizen.

RODAAN AL GALIDI
Uit *De herfst van Zorro*, 2006

Daarnaast ben ik ook niet meer aan het vluchten voor mijn problemen maar ik ben me met ze aan het confronteren.

Maar ook hier is er iets waar ik tegen aanloop in het leven, namelijk iets willen dat onbereikbaar is. Wat als je zielsveel van iemand houdt, maar die persoon houdt niet van jou? Of als jullie liefde gewoon niet voorbestemd is?

Het gedicht vertelt mij dat de relatie van één kant komt. Hier heb ik ook last van, want als ik geen contact met iemand zoek, doet die ander het ook niet met mij en ligt de relatie zo goed als stil.

Misschien denk je dan: dan zoek jij het contact toch gewoon op? Helaas ben ik op een gegeven moment ook moe, omdat ik alleen maar moet geven maar nooit krijg. Dat is een overeenkomst die ik heb gevonden met *Heb je dat weleens*. Daarbij heb ik ook het gevoel tweede keuze te zijn of nooit genoeg voor een ander.

Hierdoor vraag ik me weer af of mijn bestaan wel de moeite waard is.

ALLE(E)N OP DE WERELD

MILOU ELTING

Klas 5VA - Haags Montessori Lyceum, Den Haag

'You'll Never Walk Alone', de woorden van dit liedje dreunen na in mijn hoofd. Het werd afgelopen vrijdag door heel Europa op de radio gedraaid. En het trof me, de enorme verbondenheid tussen mensen tijdens de coronacrisis. Denk aan elkaar. De oudere die ik help aan de kassa in de Albert Heijn, de Italiaanse leerlingen in Milaan en mijn stiefvader in de zorg. Misschien is de kern van dit alles het oog hebben voor de ander. 'Dat kijken zoveel liefs vermag', deze laatste zin uit het gedicht *...zag jij misschien* van Joost Zwagerman is beeldend.

JOOST ZWAGERMAN

(1963-2015)

Uit *De ziekte van jij*, 1988 (35

titelloze gedichten)

*...zag jij misschien dat ik naar jou,
dat ik je zag en dat ik zag hoe jij
naar mij te kijken zoals ik naar jou
en dat ik hoe dat heet zo steels,
zo en passant en ook zo zijdelings-
dat ik je net zo lang bekeek tot ik
naar je staarde en dat ik staren bleef.
Ik zag je toen en ik wist in te zien
dat in mijn leven zoveel is gezien
zonder dat ik het ooit eerder zag:
dat kijken zoveel liefs vermag.*

Zwagermans gedicht laat verschillende manieren van kijken zien, een opsomming van steels, en passant en zijdelings kijken, tot staren. Door het kijken naar de ander wordt hij zich bewust van zijn leven en zijn verleden.

Ik herken hierin de eerste keer dat ik mijn opa zag zonder zijn vrouw, mijn Beppe. Toen werd ik me bewust van een 54 jaar lang samen zijn, ik dacht eraan dat ze in hun leven zoveel van elkaar gezien hebben.

Hoe prachtig sluit het gedicht *maar we zouden niet vergeten dat...* van Bert Schierbeek hierop aan. Ook dat gaat over de ander en over het terugkijken op een leven samen. Schierbeek heeft het gedicht geschreven na het overlijden van zijn vrouw.

BERT SCHIERBEEK
(1918-1996)
Uit *De deur*, 1972 (titelloos gedicht)

*maar we zouden niet vergeten dat
we hebben gelachen, gelachen hebben
we veel en dat zal ik niet vergeten
want we hebben gelachen en veel hè?
en dat zullen we nooit vergeten om-
dat we zoveel gelachen hebben en dat
niet vergeten gvd wat hebben we gelachen
en niet en nooit vergeten dat we zo
hebben gelachen omdat we samen waren
en zoveel gelachen hebben dat we
het nooit zullen vergeten*

Typerend voor dit gedicht is dat Schierbeek terugkijkt naar hoeveel lol ze samen hadden. De schrijvers overlappen elkaar doordat ze vrij associëren met woorden, het zijn geen volledige zinnen. Maar waar Zwagerman zijn gedicht subtiel houdt, laat Schierbeek onmacht zien door het woordje gvd. Kenmerkend want hij brak graag met het traditionele taalgebruik. Schierbeek maakt gebruik van herhaling, er wordt eigenlijk steeds hetzelfde gezegd. Terwijl in het gedicht van Zwagerman de spanning oploopt tot een climax.

Met in mijn achterhoofd dat Schierbeek bij het verzet heeft gezeten associeer ik de regel *maar we zouden niet vergeten dat* met de Tweede Wereldoorlog, een gebeurtenis die we nooit vergeten. Waar associeer jij deze regel mee?

Poëzie roept altijd associaties op.

HOE WE OVERLEVEN IN EENZAAMHEID

SOPHIE VERMOLEN

5VB - Haags Montessori Lyceum, Den Haag

Ze zeggen altijd dat geluk in kleine dingen zit. Nu de hele wereld in quarantaine zit door COVID-19 beseft ik hoe waar dat is.

Ik kan niet meer naar de meetings van Madurodam waar ik altijd zo vrolijk van werd of naar de topconferentie van Nederland MI waar ik mij zo op had verheugd. Ook kan ik me niet meer voordoen als student in Leiden tijdens de debattraining in de Oude Sterrenwacht en bovenal kan ik niet meer zelf beslissen of ik naar buiten ga.

Het is moeilijk om opgesloten te zitten en afstand te nemen van alles waar je zo gelukkig van wordt. Daarom voelde het gedicht *Gute Nacht Einsamkeit*, nr.V van Maria Barnas als een bekend verhaal.

*Schrijven: dat ik gelukkig ben
met een scherp geslepen potlood en een zo goed
als nieuw boek van de Berliner Büchertisch
om langzaam in te verdwijnen.*

*Dat dit ook het leven ontwijken is
zie ik aan de grauwe vrouwen die in de U-Bahn
achter een opengeslagen boek schuilgaan. (...)*

*Wanneer ze het lezen kortstondig staken
om bijvoorbeeld een mueslireep met chocola
uit een shopper tussen hun tweedehandsschoenen
op te graven kan ik tot mijn schrik een haast
onmerkbaar knik van verstandhouding ontwaren.*

Ik wil ook ontsnappen aan de werkelijkheid door mijn lievelingsboek open te slaan en met Anna Karenina door de straten van Sint-Petersburg te dwalen. Gek om te bedenken dat ik daar in oktober zelf liep en dat er nu in Den Haag niemand op straat te vinden is.

*'Was ich zuweilen kaum zu hoffen wagte
Das schenkte du mir, gute stille Nacht.
Es hat mir oft ein gütiger Traum gebracht,
was mir die Sonne, mir der Tag versagte.'*

Regels van gevangene, kamp Dachau, WOII

MARIA BARNAS
Uit *Nachtboot*, genomineerd voor de
Grote Poezieprijs 2019

Dit gedicht is geschreven door een gevangene in het concentratiekamp van Dachau. Ik bezocht dit kamp in november met het college van Madurodam. Na ons bezoek, veilig terug in de jeugdherberg, bleef ik denken aan 'zuweilen kaum zu hoffen wagte'. De tourguide van Dachau had mij verteld dat de schrijver zo dankbaar was voor de droom die hij had gekregen dat hij de dag erna fluitend aan het werk was gegaan. Ondanks de erbarmelijke omstandigheden waar hij zich in bevond, bleef hij optimistisch. Ik denk dat dit het dapperste verhaal is dat ik ooit heb gehoord.

Vier maanden later neem ik het mijzelf kwalijk als ik me eenzaam en gefrustreerd voel. Ik mis het normale leven, maar eigenlijk stel ik me aan. Ik heb immers een huis vol ouders, broer en zussen die me gelukkig maken. Het echtpaar De Groot dat ik ontmoette bij het VONK-diner voor eenzame ouderen, heeft dat niet. Ik ga deze tijd gebruiken om hen te bellen, kaartjes te sturen en het geluk in kleine dingen te blijven zoeken. Zo voel ik mij vrij.

OORZAAK EN GEVOLG

SARAH BERGSMA

Klas 5VC - Haags Montessori Lyceum, Den Haag

Als jong kind was ik gefascineerd door het oorzaak-gevolg mechanisme. Ik dacht vaak dingen als: als ik dit steentje verplaats, struikelt er misschien iemand over wat dan weer verdere gevolgen heeft. Zo zat mijn hoofd op dat moment vol met allemaal kettingreacties van oorzaak-gevolg. Het gedicht *Alles blijft* van Gerrit Komrij spreekt mij daarom heel erg aan. Dit gedicht gaat ook over oorzaak-gevolg.

*Daar stond een muur die ik heb aangeraakt.
De muur werd afgebroken. Van het puin
werd verderop een fundament gemaakt.
Ik plantte een fruitboom in mijn oude tuin.*

*Die werd geasfalteerd. Vijf meter diep
houdt zich een wortelstronk nog grommend koest.
Vijf eeuwen lang desnoods. De Spaanse griep
landt ooit op Mars omdat ik heb gehoest.*

*Er was een vriend aan wie ik heb geschreven,
een rots waar ik mijn naam in heb gekerfd.
Je bent een deel van alles bij je leven
en alles blijft bestaan wanneer je sterft.*

GERRIT KOMRIJ
(1944-2012)
Uit *Luchtspiegelingen*, 2001

De boodschap van het gedicht is letterlijk 'Alles blijft'. Alles wat je doet in je leven, heeft gevolgen, en die gevolgen leiden tot gebeurtenissen of dingen die er nog zijn als jij er niet meer bent. Ik vind dit een mooi idee; je maakt deel uit van en hebt invloed op een groot geheel.

De wereld maakt aan de andere kant ook deel uit van jou als individu. Hoe jij en ik de wereld zien maakt wat wij voor de wereld kunnen betekenen, en heeft ook invloed op onze mate van geluk. Toen ik in de tweede klas zat, zei een wijze man tegen mij: "Je ziet wat je wil zien". Ik dacht hier goed over na en kwam erachter dat dit inderdaad klopt. Als je vrolijk bent lijkt alles om je heen veel mooier en gezelliger. Als je een rode jas wilt kopen, zie je overal rode jassen. Kortom: je ziet datgene waar je op let.

Het gedicht *Nee en ja* van K. Michel gaat hierover; het perspectief waarmee wij als mensen naar de wereld (kunnen) kijken.

*Nee en ja is er altijd
meer dan één keus
En voor je iets doet (of laat)
kun je altijd tot basta tellen*

*Een ruzie vraagt twee meningen
een kus vier lippen
een lichaam vijf liter bloed*

*Om regen te maken, een boom
een huis, muziek, een droom
zijn meerdere elementen vereist*

*En in de sporen van schichtige dieren
rond een modderige drinkplaats
schitteren 's nachts ontelbare sterren*

*Voor iemand die slechts denkt
met de één (en niet de ander)
is dat getal een hamer
en is de hele wereld een spijker*

Deze gedichten vullen elkaar mooi aan, vind ik. Maar ze zijn toch tegengesteld als je kijkt naar het individu en de wereld: het ene gedicht gaat over het individu in de wereld, en het andere over de wereld in het individu.

Mijn stelling is: Poëzie beïnvloedt de lezer, maar de lezer laat zich selectief beïnvloeden.

COLOFON

Poëzie in Uitvoering heeft tot doel jongeren en kinderen in aanraking te brengen met alle facetten van poëzie. Het onderdeel Essay en Debat wordt uitgevoerd met de hogere klassen van het voortgezet onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Jongeren lezen, schrijven en debatteren over poëzie.

De mini-essays in deze bundel zijn in de eerste maanden van 2020 geschreven door jongeren van:

de! Kunsthumaniora, Antwerpen
Go! atheneum Gentbrugge, Gent
Go! Einstein Atheneum, campus Evergem
HMD, Rotterdam
Haags Montessori Lyceum, Den Haag
Lyceum Deurne, Antwerpen
Lyceum Ypenburg, Den Haag
Stedelijk Lyceum Waterbaan, Antwerpen
Zuider Gymnasium, Rotterdam

Met dank aan: Annelien van Binsbergen, Bas Canoy, Veerle Demuynck, Carien Gibcus, Jorien Hollaar, Annette de Hoop, Henk Kleinrouweler, Hans Koeton, Mieke Lange, Daphne Luiten, Stephanie Luyckx, Mireille Oostindie, Rob de Ruiter, Leentje Van Hoorde, Joke Van de Putte, Sonny Van de Steene.

Ook Hervormd Lyceum West, Amsterdam, was dit jaar deelnemer aan het project maar er konden helaas geen essays ingestuurd worden voor de bundel.

Poëzie in Uitvoering is een productie van School der Poëzie en is tot stand gekomen met ondersteuning van het

VSBfonds,
iedereen doet mee

AF amsterdams
fonds voor de
kunst

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

School der Poëzie is landelijk toonaangevend op het gebied van literatuur- educatieve projecten. Zij brengt kinderen en jongeren op een plezierige en effectieve manier in aanraking met poëzie. In de sector literatuur- en cultuureducatie is School der Poëzie een gerenommeerde en betrouwbare partner voor vele partijen: als organisator van de praktijk, als kennismakelaar, als bruggenbouwer – tussen culturen, en tussen poëzie en andere kunstvormen.

School der Poëzie

Postbus 11755 1001 GT Amsterdam
t 020 330 78 17
e info@schoolderpoezie.nl
www.schoolderpoezie.nl

ESSAYS OVER GEDICHTEN

DOOR JONGEREN UIT
NEDERLAND EN VLAANDEREN